«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 25 aprel (Cümə günü) tarixli 166-cı nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Cümə, 24 rəcəbül-mürəccəb sənə 1337.
25 nisan 1919 sənə.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi,
iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-idarə:
Bakı, Vorontsovski və Qubernski
küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə
“Azərbaycan” idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 1 manat.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə
səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalatın mükafatını
idarə təyin edir.

Abunə şəraiti:
Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə,
2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə.
Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə,
2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublədir.

Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə,
axırıncı səhifədə sətri 3 rublə,
itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

BAKI İCTİMAİ YIĞINCAĞI YAY KLUBUNDA MÜSAMİRƏ

Şənbə günü aprel ayının 26-sında Bakı Politexnikum məktəbinin Mütəalimləri [şagirdləri] İttifaqı tərəfindən tərtib veriləcək müsamirədə [konsertdə] kabare, rus və türk dilində pyeslər. Mahir rəqqaslar və sazəndələr iştirak edəcəkdirlər. Bunlardan əlavə **Yevropa və Asiya rəqsləri,** lotereya və torq [auksion] dəxi olacaqdır. Müsamirə başlanacaq axşam saat 8-in yarısında. Biletlər Politexnikum müsəlman mütəallimləri tərəfindən satılır. Müsamirə günü teatroda satılacaq.

DRAMA
AXŞAM TAMAŞASI
HÖKUMƏT TEATROSUNDA

Cümə günü rəcəbülmürəccəb ayının 24-ndə 1337 sənəsi (aprelin 25-ndə 1919-ncu ildə) Müdiriyyətin artistləri İbrahim Atakişiyev və Bağır Cabbarzadənin benefisinə (şərəfinə) mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır **Ənvər bəyin Ədirnə fəthi.** Biletlər benefis qiymətinə teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 8-in yarısında.

T-112

Bakı Şəhər İdarəsi bununla elan edir ki, aprel ayının 27-sində saat birdə Təsərrüfat Şöbəsi dəftərxanasında şəhər budkalarını icarəyə verməkdən ötrü torq [hərrac] olacaqdır. Budkaların biri bulvarda Tamojna [Gömrük] körpüsü qarşısında, digəri isə Mixaylovski bağda Nikolayevski küçədən girən yerdə, hovuzun qarşısında. Şəraiti [şərtləri] Təsərrüfat Şöbəsi dəftərxanasında oxumaq olar.

T-113

DAĞISTANLI QARDAŞLARIMIZA KÖMƏK!

Hürriyyət və istiqlaliyyət uğrunda qan tökən dağıstanlı qardaşlarımıza kömək etmək üçün Parlamanın Bitərəflər firqəsi tərəfindən könüllü dəstəsi təşkil olunur. Könüllülərə əslihə [silah] və pul veriləcəkdir. Arzu edənlər, Parlaman binasında Bitərəflər fraksiyonu odasında (nömrə 4) şöbə zabiti Saleh bəyə müraciət etməlidirlər: gündüz saat 12-dən 2-yə; axşam saat 4-dən 6-ya.

ROYAL VƏ PİANİNOLAR

Külli miqdarda təzə və bir az köhnə məşhur fabrika royal və pianinoları satılır. Bundan əlavə skripkalar, violonçellər, metronomlar, fortepiano altına qoymaqdan ötrü stul və podstavkalar [dayaqlar], notalar, notalara məxsus etajerkalar [etajerlər] dəxi satılır. Birjavaya küçə Adamovun evində nömrə 19, mənzil nömrə 7.

8735

İttifaqən satılır xalçalar. Suraxanski və Vağzalnı küçələrin küncündə Ramanovski məktəb. Xidmətçidən soruşmaq olar.

8739

QİSMİ-RƏSMİ

Azərbaycan Cümhuriyyəti Məşixəti-İslamiyyə İdarəsindən

“Azərbaycan”ın 163-cü nömrəsində “Şikayət – Məşixətin nəzərdiqqətinə” sərlövhəli əhvalatda “sahibi-imza” [imza sahibi] bəyan edir ki, Carxı icmasında ruhanilik vəzifəsini ifa edən Molla Mehdiqulu Kərbəlayi Molla Daşdəmir oğlu camaatın başına olmazın bəlalar gətirməkdə bulunub da ənvai [cürbəcür] xəyanəti vəsf edərək Əbusəttar ilə Hacı Ağahüseyn Kərim oğlunun dəyirmanı xüsusunda bir saxta sənəd təhrir [yazdığını] və tərtib etdiyini və kəndisini camaat arasında bir sərbəst hökmran hesab etdiyini və bunun sübutu olaraq məzkur [adı çəkilən] molla kəndisini nə qədər bivaris vəfat edən olsa tamamına mütləq qəyyum (opekun) hesab edib hər növ mənqul və qeyri-mənqul mətrukatı [daşınan və daşınmaz mirası] olsa təməllük edir [yiyələnir] və nə qədər nikah işi olarsa öz oğlu Əbülqasım ağa kəsməli olur.

Binaənileyh [ona görə], İdareyi-Məşixət [Şeyxülislamlıq İdarəsi] lazım bilib cənabınızdan rica edir ki, həman imza sahibini müttəle [xəbərdar] etmək üçün möhtərəm qəzetənizdə dərc edəsiniz ki, məzkur qüsuratın [deyilən qüsurların] cümləsi cəza qanunu ilə rəftar olunası əmrlərdəndir [işlərdəndir] və onların mövcibincə [onların əsasında] müqəssiri cəzaya yetirmək polis vasitəsi ilə sud [məhkəmə] məmurlarına mühəvvəldir [həvalə olunub]. Ona görə fəqət qəzetə vasitəsi ilə bu kimi işləri şiyaya verməkdənsə [faş etməkdənsə], hər maddəyə dair öz vəsiqə və sübutları ilə bərabər təəllüqü [dəxli] olan məmurlara ərizə ilə vermək faydalı olardı. Məazalik [bununla birgə], məzkur Molla Mehdiqulu müsəddəq və ya qeyri-müsəddəq [təsdiqlənmiş yaxud təsdiqlənməmiş] prixod mollası olduğu Məşixətə məlum olmadığından, Quba qazısından sual olundu ki, bu barədə Məşixətə məlumat versin. Müsəddəq prixod mollası olduğu halda ondan cavabnamə alıb, təhqiqat icra edib məzöhrünü [meydana çıxan nəticəsini] İdareyi-Məşixətə məlum etsin, ta ki Məşixət məzbur [deyilən] mollanın təqsirini nəzərə alıb qanuna müvafiq rəftar eyləsin.

Məşixət sədrləri: [Axund Ağa] Ağaəlizadə
və [Mustafa] Əfəndizadə
Katib: Əfəndizadə

DÖRDGÖZ OLMALIYIQ

Paytaxtımızda Azərbaycan istiqlalına qarşı sui-qəsd əməliyyatının kəşf edilməsi bizi, yəni hökumətimizi də və əhalimizi də dördgöz olmağa vadar edir. Bundan sonra bizim hər bir cüzi də olsa fəqərədən [hadisədən] şübhələnməmiz lazım gəlir və hər bir istiqlalpərəst və vətəndost şəxsin borcudur ki, hər kəsdən və hər bir əhvaldan və hadisədən şübhə edərsə, həman dəm lazım olan yerlərə bildirib kəşf etdirsin və bu ayıqlıq, təbiidir ki, həm Bakıda və həm də Azərbaycanın sair yerlərində dəxi ibraz edilməlidir [nümayiş etdirilməlidir].

Şükürlər olsun ki, Azərbaycanın türk və islam əhalisi arasında istiqlal və azad yaşamaq fikri o qədər bərkiyib və o dərəcə dərinləşibdir ki, əhalimiz əksəriyyəti-əzəminin [böyük əksəriyyətinin] vətənpərəstliyi şəkk və şübhə xaricindədir. Baxüsus [xüsusilə] Nikolay dövrimənhusundan [uğursuz, bəd dövründən] qalma bir taqım sui-idarələrin ləğvini, böylə idarə başında duran bürokrat tərbiyəli adamların yavaş-yavaş iş başından rəf edilmələrini [götürülmələrini, aradan qaldırılmalarını] görən əhali, hökumətimizin böylə müdəbbiranə [ağıllı] tədbirlərindən xoşhal olub, öz-özümüzü özgələrdən yaxşı dolandırmaq iqtidarımıza iman və etiqad etməkdədirlər.

Bu gün Azərbaycan istiqlalı əleyhinə söylənən söz və icra edilən əməl, hər bir Azərbaycan türk və islamının hissiyyatına toxunmaqla qəlbini pərişan edir və acığını tutdurur.

Əhalimizin hal və hissiyyatı bu gün o haldadır ki, şərəflə ölməyi qul və əsir olmağa tərcih edir və bunu deyil yalnız bir sözlə söyləyir, bəlkə bütün ağıl və qəlbi ilə dərk edib anlayır.

Təəssüflər olsun ki, bizim sosialist firqələrimizdən bəziləri ifrat dərəcəyə varıb da özgə çəkməsinin bizim boynumuz üzərinə minməsini sosializm şüarlarının hüsulundan [əmələ gəlməsindən]ədd [hesab] edib, bu gunə [bu cür] xilafi-insaniyyət yollarda işləməyi özləri üçün caiz [uyğun] bilirlər. İstiqlallarını can və başla saxlamaq yolunda hər bir fədakarlıqlarda bulunan qoca gürcü sosialistlərindən ibrət almaq istəməyən cavan sosialistlərimiz böyük səhvdədirlər. Belə səhv ki, onun nəticəsi nəinki sosializim fikrinə xidmət göstərməz, bəlkə bir millətin məhv və itlafına [tələf olmasına] səbəb ola bilər.

Biz ifrata varan cavan sosialistlərimizi bu gunə əməllərin sonki təhlükələrindən xəbərdar etməyi özümüzə borc bilirik və bunu deyirik ki, müstəqil yaşamayan bir millət içində ali fikirlər əmələ gələ bilməz. Sosializmi ali fikirlərdən ədd [hesab] edib də bunun intişarını [yayılmasını] Azərbaycan türk və islamları arasında arzu edirsinizsə, əvvəlcə çalışın ki, bu millət azad yaşamağa imkan bulsun. Zira hər bir tərəqqi və o cümlədən fikir tərəqqisi dəxi ancaq azad yaşayan millət içində nəşvü-nüma tapıb inkişaf edə bilər. Hətta internasional fikri dəxi müstəqil yaşayan millətlər arasından törəyən bir fikir ola bilər.

Hal-hazırda bizdən ötrü bolşevik hücumu və ya Denikin qaragüruh hücumu – ikisi də bir təhlükədir. İstiqlalımızı itirmək, azad ikən qul və əsir olmaq və ola bilsin ki, bilkülliyyə [tamamilə] yer üzündən yox olmaq təhlükəsidir. Heç vaxt demək olmaz ki, bolşevik istilası Denikin istilasından eyidir. Çünki o da, bu da bir millətin istiqlalını və azadlığını əlindən almaqdır. Biz onu da, bunu da təcrübə ilə görmüşük, viran edilmiş imarətlərimiz, talan olmuş malımız və günahsız yerə tökülmüş qanımızla imtahanlardan keçirmişik və bunu da hər bir sinifimizdən artıq demokrat və füqərayi-kasibə sinifimiz görüb və hiss edibdir. Özgə millətlərdən olan bolşevik hakimlərinin “ədalət” və “mürüvvət”indən hamıdan artıq zərər çəkən türk və islam füqərayi-kasibəsi [proletariatı] olduğunu heç bir insaf əhli dana bilməz. Bu füqərayi-kasibəni təkrar cəbir və zülüm pəncəsi altına verməkdə nə böyük fikir və nə ali məqsəd ola bilər? Zənn etmirəm ki, bu cürə “ali” fikir və məqsədlərə Azərbaycan türk və islamları içində müzahirət göstərən [dəstək verən] olsun!.. Bunun tərəfdarı ancaq bizim zillət və rəzalətimizi istəyənlər içində ola bilər...

İştə, istiqlalımıza qarşı hazırlanmada olan sui-qəsdlərdən özümüzü qorumaq müqəddəs vəzifəmizdir. Dördgöz olub da hər bir şübhə iqaz edən [oyadan] keyfiyyətə diqqət yetirməliyik və əlaqədar olan dairələrin diqqətini cəlb etməliyik ki, bu gunə sui-qəsdlər ibtidada [başlanğıcında] kəşf edilib böyüməyə imkan bulmasın.

İçimizdə olan düşmənlərimizin təhlükəsi xaricdə görünən düşmənlərinkindən daha zərərlidir. Xaricdə duranı görürük, lakin içimizdəkiləri hər dəfə görmək mümkün olmayır. Bunlar əlaltı işlər görürlər və bizə qarşı qəflətən hücumlar və şəbxunlar [qəfil basqınlar] hazırlayırlar.

Bu yolda hökumətimiz üzərinə böyük vəzifələr tərəttüb edir [düşür] ki, onlardan biri də əzcümlə [o cümlədən] budur ki, məmləkətimiz qapısı açıq məscid halında qalmasın ki, oraya Allah bəndələri ilə bərabər şeytana sitayiş edən, əyri və oğrular dəxi girə bilsin. Keçmiş işlərdə ləkəli olanları və söz və əməlləri ilə şübhəli görünənləri məmləkətimiz daxilinə buraxmamalıdır. Səhvən buraxılmışlar varsa tərd [qovulmalı] və ixrac etməlidir. Gürcülər və ermənilər öz məmləkətlərində böylə edirlər. Biz nə üçün etməməliyik? Bir halda ki, böylə rəftara böyük bir haqqımız vardır.

Xülasə, istiqlalımızı müdafiə və mühafizə yolunda dördgöz olub da xarici və daxili düşmənlərimizi dəf üçün hər bir tədbirə bilatərəddüd təvəssül etməlidir [tərəddüdsüz əl atmaq lazımdır].

Hacıbəyli Üzeyir

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

* Peştədən xəbər verilir ki, Müttəfiqlər Komitəsinin başçısı Romaniya ilə Macarıstan sərhədi barəsində Macarıstan Rəisivükəlasına [Baş nazirinə] yeni ultimatum təqdim etdikdən sonra Kabinə istefaya çıxmış, Macarıstan sosialist firqələri hökuməti əllərinə alaraq şəhəri idareyi-əsgəriyyə [hərbi rejim] altında elan etmişlərdir.

* Moskva – Bolşevik qəzetəsinin məlumatına görə, Finlanda qoşunlarının komandanı general Mannerheym İngiltərə və Fransaya müraciət ilə təvəqqe edir ki, Petroqradı işğal etməyə ona müsaidə verilsin.

* Berlindən çəkilmiş olan teleqraflarda denilir ki, Münxendə iğtişaş [qarışıqlıq] artmaqdadır. Orada bolşeviklərlə sosialistlər arasında hökuməti yek-digərinin [bir-birinin] əlindən almaqdan ötrü mübarizə davam edir. Drezdendə üsyan edənlər bir naziri öldürmüşlərdir.

* Şura Hökumətinin simsiz teleqraf xəbəri: Petrozavodsk dairəsində 3 Qırmızı qoşun alayı Belı qvardiya [Ağ qvardiya] qoşunlarının tərəfinə keçmişdir. Yaxında olan şura qoşunları 45 verst cənub tərəfinə çəkilmişlərdir.

* Bolşevik kruvazeri [kreyseri] bütün nəfəratı ilə bərabər İngiltərənin tərəfinə keçib bolşeviklərə qarşı əməliyyati-hərbiyyəyə başlamışlardır.

* Sibirdə olan ingilis komissarı amiral [admiral] Kolçaka ingilis hökumətinin notasını təqdim eyləmişdir. Bu notada İngiltərə amiral Kolçakın Rusiyada ali hakimliyini təsdiq edirmiş. İngiltərə arzu edir ki, Rusiyada ümumun etibarına məzhər [nail] olan hökumət təşkil edilsin. Ancaq bu sayədə Rusiya da sair millətlər cərgəsində sayılıb da mədəniyyət yolunda çalışa bilərlər.

* Moskva – Bu axır günlərdə əhalinin halı son dərəcə həyəcanlıdır. Bolşevik hökuməti özünü itirmişdir. Qətl, qarət və təcavüz artmaqdadır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Azərbaycan heyəti

Alınan məlumata görə, indiyə qədər İstanbulda qalan Azərbaycan sülh heyətinə İstanbuldan əzimət etmək [yola düşmək] icazəsi verilmişdir. Azərbaycan heyətinin bir hissəsi Parisə azim olmuşdur [getmişdir].

Dağıstan heyəti

Sülh Konfransına getməkdə olan Dağıstan heyəti İstanbuldan Parisə azim olmuşdur.

Alman nümayəndələri

Bakı siyasi məhafillərində [dairələrində] alınan məlumata görə, alman nümayəndələri Parisə varid olub [çatıb], Sülh Konfransı iclaslarında iştirak etməkdədirlər.

Dardanel

Royter ajansına xəbər verilir ki, müxtəlif bəhri [dənizçilik] və hərbi komissiyalar bugünlərdə Dardanelə əzimət edəcək və 1915-ci ildə orada olan Türkiyə istehkamatın[ın] hal-hazırda nə halda olduğuna və Gəlibolu müharibəsi ilə əlaqədar olan sair məsələlərə bələd olaraq Parisdə daklad edəcəkdir.

* Parisdən xəbər verilir ki, 13 bitərəf dövlətin nümayəndələri Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] komissiyası tərəfindən qeyri-rəsmi surətdə komissiyaya qəbul edilmişlərdir. Cəmiyyəti-Əqvam nizamnaməsinin 15 maddəsinə baxılmışdır. Bitərəf dövlətlər nümayəndələri bəzi maddələrin dəyişməsini təklif etmişlərdir. Zənn edilir ki, sair maddələr sabah müzakirə ediləcək, sonra Cəmiyyəti-Əqvam təklif edilən maddələrin təbdilatı [dəyişdirilməsi] məsələsinə keçəcəkdir.

* Roytera xəbər verilir ki, Ali İqtisadi Şura müttəhidülrəy [yekdilliklə] qərar qoymuşdur ki, Avstriya-Macarıstan üzərindən abluka [blokada] qaldırılsın. Bu qərar Ali Şurayi-Hərbiyyənin mülahizəsinə [qiymətləndirməsinə] təqdim edilmişdir.

* London – Amerikanın Bəhriyyə naziri Daniels Parisə varid olmuşdur [getmişdir]. Mümaileyh [adı çəkilən şəxs] sülh müzakiratında [müzakirələrində] iştirak edəcəkdir.

* Berlin – “Lokal-Anzeyqer” qəzetəsinə Vyanadan yazılır ki, Müttəfiqlər komissiyasının başçısı Volviks demişdir ki, Macarıstanın başqa nöqtələrindən bir neçəsi də işğal edilməlidir. Zira Macarıstan hökuməti bolşevizmlə mübarizə etməkdən acizdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Almaniya mətbuatı

“Ditşe çaytunq” qəzetəsi qayət maraqlı bir məqalə yazaraq bəzi alman dairələrinin halını təsvir edir. Qəzetə deyir ki:

“Bizi həqiqətdə olduğumuzdan zəif və məğlub göstərmək üçün Etilaf [Antanta] dövlətləri hər nə qədər ciddü-cəhd edib çalışsalar da, heç kimi aldada bilməzlər.

Hal-hazırda Almaniya o dərəcədə qüvvətlidir ki, heç bir vaxt böylə olmamışdır. Bizim qiymətli qanımız nahaq tökülməmişdir. Bu müharibə tərəfindən puç edilən yeganə bir şey varsa, Rusiya çarizmi və onunla bərabər Rusiya-Fransa ittifaqıdır. Fransanın bu tələfatını dünyanın heç bir mükafatı ödəyə bilməz. Bunun sədəməsi [zərbəsi] də Fransaya yetəcəkdir. Fransız ordusu da bizim ordumuz kimi dava etmək istəməyir.”

Məqalə müəllifi Amerikada bəzi hadisələr vüqu bulduğunu [baş verdiyini] göstərir və deyir ki:

“Amerikada öylə dəhşətlər və qiyamətlər qopacaq ki, Almaniyanın dəhşətinə əbədən [əsla] bənzəməyəcək. Hal-hazırda Almaniyanın başlıca vəzifəsi beynəlmiləl qarğaşalığa qarşı hazırlıqdır. Məğlub olmadığımızı isbat edən səbatımız, möhkəmliyimiz, iftixarımız, şücaətimiz bizə müsaidə verəcəkdir ki, düşmənə həddini bildirək və gələcəkdə Almaniya müsabiqəsinin xətrəsini [təhlükəsini] onlara hiss etdirək.”

* Kiyev – Moskvadan verilən xəbərlərə nəzərən Rusiya Xarici İşlər komissarı Almaniya Xariciyyə nazirindən bir nota almışdır. Notada nazir xahiş edir ki, Berndə olan Sosialist Konfransı nümayəndələrindən 10 nəfəri, o cümlədən Almaniyanın nümayəndəsi Kautski, Fransa nümayəndəsi Lonqe, Avstriya nümayəndəsi Bauer, İngiltərə nümayəndəsi Henderson Moskvaya buraxılsınlar. Konfrans üzvlərindən Rubanoviç və Akselrod Rusiyada bolşeviklərin hərəkətlərindən konfransa məlumat vermələrindən dolayı bu heyət Rusiyaya gəlir ki, həqiqəti-əhvala bələd olsun. Çiçerin Berlinə teleqrafən xəbər verir ki, onun tərəfindən heyətin gəlməsinə heç bir mümaniət [maneçilik] yoxdur.

* Vyanadan verilən məlumata nəzərən Almaniya imperatoru Vilhelm ailəsi ilə bərabər İsveçrəyə əzimət eyləmişdir [yola düşmüşdür].

DAĞISTAN ƏHVALI

Konfransda

Azərbaycan hökuməti nəzdindəki Dağıstan siyasi nümayəndəsi Əlixan Kantemirin aldığı məlumata görə, Dağıstan məsələsi haqqında Qroznıda Müttəfiq dövlət nümayəndəsi general Briks, Könüllü ordu nümayəndəsi general Denikin və Dağıstan hökuməti nümayəndəsi Qaplanov və qeyrilərinin iştirakı ilə cəm olan Konfrans Dağıstan hökuməti ilə Denikin arasında qəti-münasibat ilə [münasibətlərin kəsilməsi ilə] qurtarmışdır. Çünki Denikin tərəfindən təklif edilən şərait [şərtlər] Dağıstan İttifaqını və onun istiqlaliyyətini məhv etməkdən ibarətdir ki, Dağıstan hökuməti də bu təklifi qəbul etmək istəməmişdir. Bu əhvalatdan sonra Denikin məşhur irticapərəst general [Erisxan] Əliyev başda olmaq üzrə özlərini yalandan nümayəndə adlandıranlarla müzakirata [müzakirələrə] başlamışlar. Bu nümayəndələr də Parlaman, hökumət yaxud başqa bir ictimai müəssisə tərəfindən bu işə vəkil edilməmişlərdir. Verilən məlumata görə, Dağıstan hökuməti Denikini bilkülliyyə [tamamilə] öz torpağından qovub çıxarana qədər müharibəni davam etdirəcəkdir.

Denikin əleyhinə protestolar

Qroznı konfransının müvəffəqiyyətsizliyi münasibəti ilə Çeçenistan və İnquşistanda izdihamlı ictimalar [yığıncaqlar] və mitinqlər olub, Denikini vətən daxilindən çıxarana qədər ümumi isteh-zari-əsgəriyyə [hərbi səfərbərlik] və mübarizə lazım olduğu haqqında qətnamələr çıxarılmışdır.

DAĞISTAN GÜNÜ

Vətəndaşlar! Mədid [uzun] bir müddətdir ki, qara generalın başdan-ayağa müsəlləh [silahlı] ordusunun qızıl pula sitayiş edən xədəmələrinin [xidmətçilərinin] zülüm və sitəm oxlarına dağıstanlı qardaşlarımız o yüksək və geniş sinələrini qəhrəmanənə bir surətdə sipər edib çalınan zərbələri cansiparanə rədd edirlər!

Vətəndaşlar! Yəqininiz olsun gərək ki, tərəfeyinin [iki tərəfdən] biri qayət mühib [qorxulu, təhlükəli], münzəm [nizamlı] və müsəlləhdir [silahlıdır]. O biri isə pək zəif və biçizdir [kimsəsiz, yoxsuldur] və əlaməti-zə’f [zəifliklərinin nişanəsi] olaraq pak hürriyyəti, münəzzəh [təmiz, saf] istiqlaliyyəti qorumaqdan ötrü dağıstanlı qardaşlarımız cümlə qadınlarını belə silah altına almaq məcburiyyətində qalmışdırlar. Qonşu qardaşlarımız düçar olduqları fəlakətə sakit və samit [səssiz] durub baxmaq olmaz. Bu tövr rəftar nəinki qardaşlıq, hətta insanlıq vəzifəsinə belə sığışmaz. Bir an unutmamalıyız ki, bu gün Dağıstan qəhrəmanları üzərinə hücumavər olan [hücum çəkən] qaragüruhlar, yarın bizim hürriyyətimizə, istiqlaliyyətimizə, irz və namusumuza bişəkk və şübhə təcavüz etməyə amadə [hazır] olacaqlar. Bu əsəfnak vaqeənin [təəssüf doğuran hadisənin] əlacını pişəz-vəqt [qabaqcadan] aramaqdan ötrü paytaxtımızda mövcud şəqilərə [quldurlara] – denikinçilərə əlverişli zəminənin məhv və nabud [yox] olmasına təni-vahid [vahid bir bədən] kimi çalışalım.

Binaənileyh [ona görə], Tələbələr Komitəsi azadəlik yolunda qəhrəmanənə çalışan dağıstanlı qardaşlarımıza maddi və mənəvi yardımda bulunmaq üçün işbu may ayının 3-də “Dağıstan günü” tərtib verib paytaxtımızda və ətraf mahallarda cə’bələrlə [sandıqlarla, qutularla] ianə toplayacaqdır.

Vətəndaşlar! Haydi, müstəqil Azərbaycan tələbəliyinin bu ilk qədəmini müttəhidülrəy [yekdilliklə] qarşılamalısınız ki, azəri türk tələbəsi arxasına aldığı ağır və müqəddəs vəzifənin ifasına lazımınca müvəffəq ola!

Bakı Müsəlman Tələbələrinin Komitəsi

TÜRKİYƏDƏ

Cəbəli-Lübnan məsələsi

Şamatda Beyrut həvalisində [ətrafında] Cəbəli-Lübnan adında bir məmləkət vardır. Cəbəli-Lübnan Türkiyənin vilayati-mümtazəsindən [seçkin vilayətlərindən] ədd [hesab] olunub, hakimi düvəli-hamiyə [himayəçi dövlətlər] tərəfindən namizəd olaraq göstərilən əşxas miyanından [şəxslər arasından] olmaq üzrə sultan tərəfindən təyin olunur və daxilən bir növ muxtariyyəti-idarə ilə idarə olunurdu. Bu kərə məzkur [adı çəkilən] Cəbəli-Lübnan namına Sülh Konfransına gedən Şükrü Qanem “Tan” qəzetəsinin yazdığına görə cəbəllilərin mətalibini [tələblərini] bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] bəyan eyləmişdir. “Tan”ın yazdığına görə:

Bir milyon suriyalının rəyi ilə Suriya Milli komitəsi namına gəlmiş olan Şükrü Qanem Fransanın himayəsi altında Suriyanın ittihadı [birləşməsi] davasını irəli sürmüşdür.

Müsyö Bliss əhalinin fikrini anlamaq üzrə Suriyaya bir beynəlmiləl heyət göndərilməsini istəmişdir.

Lübnanlıların müddəası şu üç əsaslı nöqtədə toplanmaqdadır:

1) Lübnanın istiqlalı;
2) Tarixi və təbii hüdudunun iadəsi [qaytarılması];
3) Fransanın müavinəti [köməkliyi].

Lübnan mürəxxəsəsi [nümayəndələri] məmləkətlərinin daima muxtar bir idarə altında bulunduğunu və bu muxtariyyətin bəzi vaxtlar tamamilə müstəqil bir hökumət halına belə irca edildiyini [çevrildiyini] isbat edəcəkdir.

Bundan başqa, yeganə rabiteyi-vəsayəti haiz olan [qəyyumluq əlaqəsinə malik olan] Türkiyənin də inhidamı [dağılması] üzərinə bu məhzur da [çəkiniləsi şey də] ortadan qalxmışdır.

Təbii və tarixi hüduduna gəlincə, bu türklər tərəfindən Lübnana bəxş olunmuş olan xütut [xətlər] dairəsində bulunmaqdadır və bu hüdud olmaqsızın Lübnan yaşayammayacaqdır. Bundan başqa, bu hüdud daxilindəki əksəriyyəti-əziməni [böyük əksəriyyəti] təşkil edən əhali Cəbələ iltihaqı [birləşməyi] arzu etməkdədir.

Bundan başqa, lübnanilər kəndi başlarına icrayi-hökumət edəməyəcəklərini bildiklərindən və təqdir etdiklərindən, başqa bir hökumətin himayəsinə ehtiyac göstərməkdədirlər. Bu hökumət də ancaq Fransa ola bilər. Çünki Lübnan ən müşkül zamanlarında müavinəti Fransadan almış, hürriyyəti Fransadan istehsal eyləmişdir.

Lübnan mürəxxəsləri bu haqlarının heç birindən vaz keçməyəcəklər və istiqlallarından heç bir şey tərk etməyəcəklərdir. Lübnanın taqındığı bu vəziyyət ilk günündən bəri türklərin intiqamını dəvət eyləmiş və əhalisinin yarısından fəzləsi imha [məhv] edilmişdir.

Lübnan mürəxxəsi Suriya ilə Hələbin mənabeyindən [mənbələrindən] bəhs edərkən aradakı münasibətin daha ziyadə səmimiləşməsini arzu etdiyini söylədikdən sonra, bunun ancaq bu şərtlə – Suriyanın Fransanın iştirakını istəmək şərtilə qabil olacağını əlavə etmişdir.

Sülh Konfransına tövdi edilən [verilən] bu bəyanat Lübnanın beş mürəxxəsi tərəfindən imza edilmişdir.

Əhməd bəy Ağayevin həbsi ərtrafında

İstanbulda Türkiyə hökuməti tərəfindən həbs edilən Əhməd bəy Ağayevin azad edilməsi əsilsizdir. İstanbuldan gələnlərin rəvayətinə görə Əhməd bəy həlalik həbsdədir. Əvvəlcə Əhməd bəylə görüşməyə icazə verilirmiş, lakin indi heç bir məhbusla, o cümlədən Əhməd bəylə görüşməyə yol verməyirlər. Türkiyə qəzetələrində yazılan bir xəbərə görə, bugünlərdə Əhməd bəy fövqəladə hərbi məhkəməyə gətirilib danışdırılmışdır.

* İstanbul qəzetələrində oxunduğuna görə “İttihad və tərəqqi” firqəsinə mənsub bulunan mövquflardan [məhkumlardan] Xariciyyə naziri Əhməd Nəsimi bəylə Qarahisar məbusu Agaoğlu Əhməd bəy təhtəlhifz [mühafizə altında] həbsxanadan Divani-Hərbə [Hərbi Məhkəməyə] göndərilmiş və heyəti-təhqiqiyyə tərəfindən soruşdurulmuşlardır.

Yunanıstanın Türkiyədən tələbi

Atinadan İstanbul qəzetələrinə xəbər verirlər ki, Venizelos Sülh Konfransına bir müxtirə [yazılı qeyd] təqdim edib 1912-ci il Türkiyə-Yunan müharibəsində Türkiyə hökuməti tərəfindən tutulmuş olan yunan ticarət paroxodlarının zərərini tələb edir. Bu cür gəmilər 60-a qədərdir.

Həbslər

İstanbulda Bolqariya xəstəxanasına yapışıq evlərin birində silah anbarı kəşf edildiyindən, bir çox adamlar həbs edilmişdir. Tutulanlar arasında Rusiyadan İstanbula gələn bir neçə arvadlar da vardır.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Fəhlə Konqresi Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] müraciətən məlum etmişdir ki, əsgəri iskələ [hərbi liman] dairəsi xidmətçiləri üç aydan ziyadədir ki, məvacib almayırlar. Binaənileyh [ona görə], ziyadəsincə üsrət [sıxıntı, çətinlik] çəkməkdədirlər.

Əsgəri iskələ əşyasına təyin edilmiş müzayidəyə [hərraca] Azərbaycan Hökuməti icazə verməmişdir. Halbuki Məsai naziri həzrətləri bəyan etmişdi ki, İngilis Komandanlığı icazə verərsə, müzayidə ola biləcəkmiş. Konqre rica etmişdir ki, bu məsələ həll edilsin.

Məsai Nəzarəti konqre heyəti-rüəsasına [rəyasət heyətinə] xəbər vermişdir ki, təhrirən [yazılı surətdə] İngilis Komandanlığına müraciətən əsgəri iskələ əşyasına olan əlaqəni isticvabda bulunmuşdur [soruşmuşdur]. Cavab alınan kimi xəbər veriləcəkdir.

- Məsai Nəzarəti Kəsbkarlar İttifaqına [Həmkarlar İttifaqına] müraciətən məlum etmişdir ki, bir neçə dəfə xüsusi müşavirə təyin edilmişsə də, Kəsbkarlar İttifaqı nümayəndələri gəlmədiklərindən iclas iniqad etməmişdir [baş tutmamışdır]. Nəzarət rica etmişdir ki, nümayəndələrin vaxtlı-vaxtında iclasa gəlmələri haqqında lazımi tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

- Göyçaydakı qaçqınlar işləri müvəkkillərinin mükərrərən [təkrarən] Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Naizrliyinə] müraciətən qaçqınlar üçün etdikləri təşəbbüsatlarından dolayı Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Şamaxı nahiyəsi müfəttişinə müraciətən rica etmişdir ki, təcili surətdə qaçqınların siyahısını tərtib verməklə məhəllində [yerlərdə] ən çox ehtiyac hiss edilən ərzaq və mühimmatın [ləvazimatın] miqdarını Nəzarətə [Nazirliyə] bildirsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Şamaxı nahiyəsi müfəttişinə müraciətən təcili surətdə bərvəchi-ati [aşağıda göstərilən] nöqtələrdə iaşə məntəqələri güşadını [açılmasını] əmr vermişdir:

Kürdəmirdə 300 adamlıq;
Şamaxıda 500 adamlıq;
Mədrəsə köyündə lazımi qədər.

- Bakıdakı darüleytamların [yetimxanaların] ərzaq yoxluğundan əhvalı olduqca fənadır. Bir çox ətfal [uşaqlar] isə zəif olduqlarından yeməyə möhtacdırlar. Binaənileyh [ona görə], Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Ticarət və Sənaye Nəzarəti ilə etilafa [razılığa] gəlmişdir ki, darüleytamlar üçün hələlik öz qiymətinə 50 put qənd buraxılsın.

MİLLİ LİSANIMIZDAN İSTİFADƏ EDƏLİM

Təbiidir ki, bir qövmü məhv etmək üçün onu yek-digərindən [bir-birindən] parçalamaq lazımdır. Milləti parçalamaq üçün də ibtida [ən başda] lisanını parçalamaq, saniyən [ikincisi] milliyyətini, mətbuatını, ədəbiyyatını əzməyinə iqtiza edər [əzməyi zəruri edər]. Həqiqətən türk millətinin yek-digərindən uzaq olmaları, saniyən bəziləri əcnəbilər boyunduruğu altında yaşamaları türk millətinin möhtəvi olaraq [ehtiva edən] milli lisan və ədəbiyyata malik olmalarına mümaniət etmiş [mane olmuş]. Nasıl ki, türk uluslarının bəziləri qərbdə, bəziləri şimalda və digərləri isə cənubda yaşamaları biri-birindən uzaq və vəsilələri [əlaqələri] pək dərəcə az olduğundan, getdikcə lisan etibarı ilə ayrılacaqlar və müstəqil ədəbiyyatlara malik olmaları da bu iftiraqı [ayrılığı] çabuqlaşdıracaqdır. Böylə ki, biz, yəni Azərbaycan türkləri rus hərsi [mədəniyyəti] ilə pərvərdə olduğumuz [bəsləndiyimiz] halda, Osmanlı türkləri də fransız yaxud alman hərslərindən feyz alırlar. Böylə olan surətdə türklük hərs və mədəniyyət etibarı ilə də iki mütəbaid [bir-birindən uzaq] parçaya ayrılır deməkdir.

Filhəqiqə [doğrudan da], türk ulusları posta, teleqraf və mətbuat kimi təarüf [tanışlıq] vasitələrinin mövcud olmadığı zamanlarda lisan və ədəbiyyat etibarı ilə biri-birindən uzaqlaşa bilərlərdi. Nasıl ki, vaxtilə Səlcuq və Cağatay türkləri eyni zamanda biri-birindən xəbərdar olmaqsızın kəndilərinə məxsus bir ayrı ədəbiyyat təsis etmişlərdi. Türklərin islamiyyətdən əvvəl yek-digərindən xəbərsiz olaraq müxtəlif dinlərə girmələri, müxtəlif yazılar qəbul etmələri də bu uzaqlığın və təmassızlığın nəticəsi idi. Məmafih [bununla belə], bu uzaqlaşma bütün türklərin məhza qövmiyyət duyğusunun ilhamı ilə müttəhidən [birgə] islamiyyəti qəbul etmələrinə mane olmadı. Fəqət bir zaman gəldi ki, yenə uzaqlığın, təarüfsüzlüyün təsiri ilə türklərin bir qismi farslara uyaraq şiəliyə meyl etdilər. Fəqət bu gün qövmiyyət duyğusunun məzhəb ixtilafı[nı] bərtərəf etməyə [aradan qaldırmağa] müvəffəq olduğunu görməyirmiyiz?

Əvət, cəhalət dövrü bir qaç əsr daha davam etmiş olsaydı, türklər də lisan və qövmiyyət etibarı ilə bir çox millətlərə ayrılacaqdı. Nasıl ki, slavlar, latınlar və kürdlər qədim zamanlardan bəri mütəəddid [çoxsaylı] qövmlərə ayrılmışlardı. (Bu gün kürdlər bir-birinin lisanını anlamayan beş qövmdən mütəşəkkildir.)

Fəqət türklərin lisanca uzaqlaşma[ma]larına türkcə kitabların uluslar arasında tədavül [dövr] etməsi də başlıca bir səbəbdir. Bir tərəfdən cağatayca divanlar qərb türkləri tərəfindən oxunur, digər cəhətdən də osmanlıca əsərlər sandıq[-sandıq] Krıma, Kazana, Qafqaziyaya, Türküstana götürülürdü. Osmanlıca kitabların intişarı [yayılması] bilxassə türk təarüfündən [türklərin bir-birini tanıyıb qaynaşmasından] sonra şiddət buldu. İbtida [əvvələ] Krımda və Qafqaziyada İstanbul ədəbiyyatı təqlid edilməyə, İstanbul türkcəsinə yaxınlaşmağa başlandı. Sonra bu hərəkət Kazana və Türküstana da sirayət etdi [yayıldı].

Fəqət bu sırada islamiyyətin düşmənləri cəmi dünya türklərinin yek-digərinə yaxınlaşmasına mane oldular. Ələlxüsus lisan səbəbincə türklərin haqqında olmazın təzyiqatlar icra etdilər. Fövqdə zikr etdiyimiz təzyiqatları isbati-vücud etmək üçün şu söylədiyimiz təzyiqlərdən birisini burada yazmalıyız. Böylə ki, bəzi hökumətlər müxtəlif türk uluslarının biri-birini tədris və tərbiyə etməsinə mane olmağa başladılar. Hər ulusa məxsus kitabların digər ulusların məktəblərində oxunması mən [qadağan] olundu. Bundan başqa, müsəlmanlar üçün hər mahaldakı ana dilinin tədris lisanı olması iləri sürüldü. Bütün bu təzyiqlərdən məqsəd türk millətini mütəəddid qövmlərə parçalamaq olduğu açıqdan-açığa anlaşıldı. Bir qövmü məhv etmək üçün parçalamaq lazımdır, necə ki, fövqdə [yuxarıda] zikr olundu. Milləti parçalamaq üçün də ibtida lisanını parçalamaq iqtiza edir. İştə bu vasitələrlə türk lisanını parçalamağa mütəəddid ədəbiyatlar təşəkkül etməyə başladı.

Şimdiki halda Rusiya türklərində iki cərəyan var. Birincisi, məhəlli [yerli] ləhcələrə qiymət vermək, ikincisi İstanbul türkcəsini milli lisan olaraq qəbul edib bu lisandan istifadə etməli. Birinci cərəyana qapılanlar heç şübhəsiz bilməksizin türklük düşmənlərinin əkməyinə yağ sürənlərdir. Həqiqi bir türk vicdanı ilə düşünənlərsə ikinci cərəyana meyl edirlər.

Təbiidir ki, hər bir millət üçün paytaxt lisanı siyasi şana, ictimai bir ecaza malikdir. Böylə olan surətdə bizim cavan hökumətimiz Azərbaycanın da paytaxtı böylə bir milli lisana malik olmalıdır. Şimdi biz bütün cahan türkləri nerə lisanını qəbul edib ondan istifadə etməliyiz sorduqda, şübhəsiz ki, həpsimiz bir səslə biz fəqət İstanbul türkcəsini qəbul etməliyiz söyləyəcəyiz.

Şimdi baxalım türk və islam aləmində İstanbul nerədir? İstanbulun bir paytaxt ecazına malik olması yalnız Osmanlı türklərinə nisbətlə deyildir. İstanbul yeganə türk xaqanlığının paytaxtıdır. Bu səbəblə bütün türklərin qibləgahıdır. Bundan başqa İstanbul islam xilafətinin də məqərridir [qərar tutduğu yerdir]. O halda İstanbul milli ecazdan başqa, dini bir qüdsiyyətə də malikdir. İstanbul türkcəsinin bütün türklərcə milli lisan olması və ecaz və qüdsiyyətin lisana da intiqalı [keçməsi] dolayısıdır. Fəzlə olaraq İstanbul türkcəsi türk ləhcələrinin ən gözəli, ən işlənmiş, ədəbiyyat elmincə ən zənginidir. O halda, göstəriləcək maneələrə rağmən İstanbul türkcəsini ədəbi lisan ittixaz [qəbul] etmək bütün türklər üçün milli bir vəzifədir, ifa edildiyi zaman bütün türklər lisan və ədəbiyyatda müştərək və tək bir millət halına girər. Bütün dünya türklərinin yalnız bir hərsi [mədəniyyəti] olmalı və bu da kəndilərinin yaratdığı bir hərs olmalı. Türk almanlaşdıqca yaxud fransızlaşdıqca və yaxud ruslaşdıqca parçalanar. Fəqət türkləşdikcə milli vəhdəti daha ziyadə qüvvətlənər. Xülasə, İstanbul dilinin milli lisan ittixazı Avropa mədəniyyəti içində bir türk hərsi ibdasına [yaradılmasına] çalışması bir türk millətinin yeni təsisinə xadim olacaqdır.

Fəttah əfəndi Seyidəlili

RUS TİCARƏTİNİN TARİXİ

Katerina və onun varisləri dövrü

Firəng ədəbiyyatı ilə tərbiyələnmiş İkinci Katerina rus sənaye və ticarətinin sərbəst və azadəliyini istəyənlərdən idi. Bunun məsləkindən istifadələnmiş əsilzadələr fabrikalar açıb, ixtiyarlarında bulunan kəndliləri də oradaca cəbrən [zorla] işlədirlər. Böylə ki, 1809-cu ildə xəzinə üçün mahud toxuyan 98 fabrikanın 12-si əcnəbilərə, 12-si də tacirlərə və qalan 74-ü birdən dvoryanlara təəllüqü [bağlılığı] var idi.

Əl işi ilə məşğul olanlara bəzi mülatifə [lütfkarlıq] və müsaidə göstərildiyi üçün fabrika məhsulatı ilə bərabər əl ilə görülmüş işlərin də mətası [ticarət məhsulu] ticarət dairəsində artmağa başlayır. Buna hökumət müsaidəsindən başqa sair şeylər də bais olmuşdur ki, ümdələri üçdür:

1) Rusiyada cərəyan edən uzun qış günləri və gecələri əkin işlərini qurtarıb da evində bikar qalmış kəndliləri bir iş görməyə vadar edir.

2) Şəhər fabrikalarında işləyən əmələlər [fəhlələr] evlərinə, kəndə qayıdarkən öyrənib bildiyi sənəti burada işlətmək üçün fabrika misalında balaca kargahlar [dəzgahlar] düzəldib arvad-uşaqlarına da işbu sənəti təlim edirlər. Odur ki, az bir vaxtda bir çox kəndlərin camaatı məhz kargahlıq və əl işi ilə güzəran etməyə başlayır.

3) Kəndlilərin zəhmətindən müftəcə istifadə etmiş mülkədarlar bir çox kəndliləri Maskov [Moskva] və Peterburq şəhərlərinə göndərirlər ki, orada ənvai [müxtəlif] sənətlərdən öyrənib kəndə qayıdarkən mülkədarların ənvai sənətkarlığa olan ehtiyaclarını da rəf etsinlər [aradan qaldırsınlar].

İştə, bu səbəblərə məbni [istinadən] rus kəndliləri arasında əl işləri və əl sənətləri intişar tapıb [yayılıb] sürətlə artır.

İkinci Katerinanın dövründə Azak [Azov] və Qara dənizin şimali cəhətləri Krım qitəsi ilə bərabər tamamən rus məmləkətinə ilhaq olunur [birləşdirilir]. Bu ilhaqatdan sonra rus vaporları [gəmiləri] Osmanlı sularında asudəliklə gəzib-dolaşaraq Yevropa iskələlərinə [limanlarına] mal daşıyırlar. Bundan əlavə, təzə alınmış yerdə şenlik və abadanlıq az olduğu üçün buranın bir çox cəhətini [yerlərini] Katerina qraflara və knyazlara bağışlayır. Bu şərtlə ki, bu cənablar da öz kəndlilərini buraya köçürüb təzə kənd və qəsəbəçələr salsınlar. Rus mühacirlərinə kifayət etməyərək və bu yerləri daha sürətlə məskun etmək üçün İkinci Katerina 1763-cü ildə Yevropa mühacirlərini bir çox müsaidələr vədəsi ilə buraya dəvət edir. Yevropadan hicrət etmişlərin arasında ən çoxu alman tayfaları olur. Bunlar güruh-güruh [dəstə-dəstə] köçüb Yekaterinoslav, Xerson, Tavriya, Peterburq və Saratov quberniyalarında gözəl kənd və qəsəbələr saldılar.

Alman mühacirləri boş qalmış yerlərdə məskun olaraq ziraətin [əkinçiliyin] ən mükəmməl üsulunu da işlədirdilər. Lakin bu üsullar rus kəndlilərinə heç də sirayət etmədi [keçmədi]. Bunun da səbəbi biçarələrin mülkədarlar əlində zənciri-əsarətlə yaşamaları idi.

O vaxtlar ticarətdə işlənən pulların mərufu [məşhuru] mis pullar idi. Lakin bunların ağırlığı nəqliyyata [daşımağa] yaramadığı üçün, Katerina hökumətini düşündürür və buna çarə olaraq əskinaz (ассигнація) pulları icad olunur. Yeni pullara tacirlər tərəfindən hüsn-rəğbət göstərildiyi üçün və bir də Osmanlı müharibəsinə güclü pul sərf olunduğuna binaən [görə], əskinaz pulları qanundan artıq və həddən ziyadə kəsilmişdir (156 milyon yarım). Odur ki, pulun kursu tənəzzül etməyə başlayır. Məsələn, əskinaz manat əvvəl 98, sonra 87 və axırda da 68 qəpiyə gümüş pula verilir. Pulun tənəzzülü yenə bir tərəfdən vergilərin artmasına və üçüncü tərəfdən də əhalinin müflis düşməsinə başlıca bir səbəb olur.

1772-ci ildə məşhur fabrikçi Demidovun nəvəsi məxaricinə birinci dəfə olaraq Maskov şəhərində ticarət məktəbi açılmışdır.

Katerina dövründə rus ticarəti beş dəfə artıq tərəqqi göstərmişsə də, yenə xarici ticarət holland və ingilislər əlində qalıb getmişdi.

Katerinanın oğlu Pavlus əcnəbi tacirlərini həvəsləndirmək üçün Qara dəniz səvahilində [sahillərində] gömrüksüz iskələ (порто-франко) tərtib verdilər. Bunun ziddi olaraq Birinci Aleksandr “kontinent üsulu”nu (континентальная система) qəbul edib iskələləri ingilis tacirləri üzünə bağlatdırdı. Bu üsulun qəbulu rus sənaye və ticarətinə böyük zərbə endirdi.

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 25 aprel (Cümə günü) tarixli 166-cı nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

O vaxta qədər Yevropaya göndərilən xammalların yolları bağlanaraq milyonlarca iskələ və anbarlarda tıxınaşıb da-yandı, qiymətlər sındı. Bunun müqabilində Yevropa və müstəmləkat [müstəmləkələrin] malları gətirilmədiyi üçün get-gedə azalıb qurtardı. Rus fabrikalarının bu müstəmləkat mallarına və ələlxüsus boyaq və rəng qisimlərinə zəruri ehtiyacları olduğu üçün və bunların tapılmadığı cəhətinə rus fabrikaları naəlac qalıb qapadıldı. Kənardan malı gəlmədiyi üçün xəzinənin gömrük mədaxilindən əli çıxdı. Bahalıq kəsbi-şiddət etdi [şiddətləndi], ticarət işləri dayanıldı, veksel kursu düşdü, daxili ticarət də zəifləşdi. Müharibələrə və ələlxüsus firəng müharibəsinə sərf ediləsi qədər xəzinədə nəqdiyyə olmadığı üşün və bu ehtiyacın rəfinə [aradan qaldırılmasına] çalışan hökumət hədsiz və hesabsız əskinaz pulları kəsdirmişdi (839 milyon). Kağız pulların tənəzzülü bir dərəcəyə qədər şiddət etdi ki, hətta bir rublə əskinaz 20 qəpik qiymətinə gedirdi. Əskinazın böylə şiddətli tənəzzülünə ümdə bais müharibə əsnasında Maskov şəhərinə qədər irəliləmiş firənglər olmuşdu. Bunlar Rusiyaya daxil olaraq milyonlarla saxta rus əskinazları kəsib camaat arasına dağıtmışdılar.

Bir tərəfdən pul pozğunluğu və o biri cəhətdən də ticarət fənalığı hökuməti böyük təşvişlərə düçar etmişdi. Çarələr aranırdı. Pul məsələsi devalvasiya üsulu ilə (девальвація) və ticarət məsələsi də fritreder üsulu ilə (фритредерская система) həll olunmuşdur.

Birinci üsul bundan ibarətdir ki, camaat arasında işləyən pulları yığmaq üçün yenidən qızıl pul yaxud təzə əskinaz pulları kəsdirilib köhnə pul ilə mübadilə olunur. Lakin köhnə pulun əyarı naqis və təzə pulunki isə tam hesab olunur. Məsələn, xəzinə təzə puldan 1 manat verib, əvəzində köhnə puldan 3 manat tələb edir. Bu üsulun intişarına [yayılmasına] rus hökuməti müvəffəq ola bildi. Səbəbi də o idi ki, bu vaxtlar (1830-cu illərdə) Ural dağlarında və sair mədənlərdə bir çox qızıl külçələri tapılmışdır. Bunlardan 170 milyonluq qızıl pul kəsdirilib əhalinin əlindəki 600 milyonluq köhnə əskinaz pullarına mübadilə olundu. Bundan sonra rus pulları tammül-əyar ilə [əyarına uyğun, əskiksiz] işləməyə başladı.

İkinci üsul fritreder – ticarət azadəliyi deməkdir.

Necə ki, yuxarıda zikr olundu, kontinent üsulu rus ticarətinin axırına çatmışdır. Tacirlərin imdadına çatmaq üçün kontinent üsulu fəsx [ləğv] və yerinə fritreder üsulu qonuldu. Qonuldusa da, rus ticarəti əvvəlkindən daha betər günə qaldı. Zira işbu azadəlikdən istifadə etmiş əcnəbilər Avropadan Rusiyaya o qədər fabrika malları gətirdilər ki, Rusiya fabrikalarından çıxmış mallar həm möhkəmlikcə və həm qiymətcə onlarla rəqabətə davam gətirəmmədilər. Odur ki, bir çox rus fabrikaları qapadıldı. Bundan sonra hökumət bəstə himayə üsulunu (протекціонизмъ) qəbul etməyə məcbur olur.

Birinci Nikolayın dövründə bir çox şəhərlər arasında şose yolları çəkilmişdir (5189 verst uzaqlığında).

Birinci dəmiryol 1838-ci ildə Peterburq ilə Pavlovski şəhərləri arasında çəkilmişdir. 48-ci ildə Vyana-Varşava və 51-ci ildə də Peterburq-Maskov yolları çəkilib qurtarmışdır. Bunun dalınca Peterburq-Varşava yolu başlanmışsa da lakin İkinci Aleksandrın zamanında tamam olub bitmişdir.

Birinci teleqraf xətti 52-ci ildə Peterburqla Maskov arasında çəkilmişdir. Rusiyada teleqraf xətlərinin sürətlə çəkilməsinə ümdə səbəb Krım müharibəsi olmuşdur və Birinci Nikolayın səltənəti əvaxirində [axırlarında] 6832 verst uzunluğunda teleqraf xətləri hazır olmuşdu.

Dəniz ticarət vaporları ancaq 30-cu illərdə çıxıb, 40-cı illərdə də Yevropa və Rusiya iskələləri arasında müntəzəm seyri-səfainə [gəmi naviqasiyasına] başlayır. Lakin bu gəmilərinin çoxu yenə də əcnəbi tacirlərinə təəllüqü [əlaqəsi] var idi.

Bu vaxtlarda rus sənayesi cümləsindən pambıq mənsucatı [toxunma malları] ən böyük tərəqqi göstərmişdir. 1824-cü ilədək hər yerdə ingilis pambıq malları işləyirdi. Lakin bu ildən sonra rus çiti birinciliyi qazanıb kamali-sürətlə rus şəhər və kəndlərində intişar tapdı [yayıldı].

Ural və Sibir mədənlərində altun və ağ qızıl (платина) kəşfi ilə bərabər gümüş, mis, qurşun, dəmir, çuqun və duz çıxarılması böyük tərəqqilər göstərmişdir. Qafqaz qitəsi Rusiyaya mülhəq olandan [birləşdiriləndən] sonra Bakı ətrafında neft mədənləri kəşf olunmuşdur. Lakin neftin tənvirat [işıqlandırma] üçün işlənilməsi 60-cı illərdən başlanmışdır.

Qənd və şəkər zavodları üçün cənub quberniyaları çox əlverişli olduğu üçün bu iş oralarda çox sürətlə intişar tapır. Böylə ki, 50-ci illərin əvaxirində [axırlarında] qənd və şəkər zavodlarının ədədi 400-ü keçmişdir.

19-cu əsrin əvailində [əvvəllərində] makinalı fabrikaların pula olan ehtiyacı bir dərəcəyə qədər böyüyür ki, az pullar ilə bunları idarə etmək daha mümkün olmayır. Sərmayədarlıq [kapitalizm] kəsbi-şöhrət edərək [məşhurlaşaraq, yayılaraq] rus ticarətində də möhkəm bir mövqe işğal edir. Kəndlilərin bu vaxta qədər zəhmətindən cəbrən istifadə etmiş fabrikaçılar bunun sərmayədarlıq üsuluna müzirr [ziyanlı] bir şey olduğunu anlayıb, bunu fəsx və əvəzində muzd və mükafat ilə azadə əmələləri [fəhlələri] iş başına çağırırlar. Söz yoxdur ki, öz xahişi və həvəsi ilə işləyən əmələlər əsarət və cəbrlə işlədilən yoldaşlarından daha artıq iş görüb faydalı olduqları üçün onlara imtiyazat və diqqət verilirdi. 1839-cu ildə Dövlət Şurası bu məsələni məhəlli-müzakirəyə qoyub [müzakirəyə çıxarıb] fabrika ixtiyarlarında Pyotrun vaxtından azadəsərliklə [sərbəst, azad] yaşamış əmələlərin buraxılmasına icazə verilir. Bundan istifadə edərək fabrikaçılar bunları azad və əvəzində muzd və ücrətlə [pulla] tutulmuş əmələləri dəvət edirlər. Fabrikaların bir çoxu necə ki, qabaqda yazıldı, dvoryanlar əllərində bulunurdu. Bunlar özlərinə məxsus kənd əhlini fabrikalarında cəbrən və məccanən [zorla və pulsuz] işlədirdilər. Lakin bu qanundan sonra muzdsuz əmələ əvəzinə muzdlu əmələ işlətmək təvanasız [gücsüz] dvoryanlara mümkün olmadığı cəhətinə bunların fabrikaları mürur ilə [vaxt keçdikcə] satılıb axırda hamısı tacir sinifinə qismət olur. Bu minvalla dvoryanların rəqabətindən qurtarmış fabrikaçılar tamam ticarəti öz sinifləri əllərində birikdirmək [toplamaq] üçün bu dəfə kargahçı [dəzgahçı] və çərçi [xırdavatçı] kəndlilərin də rəqabətindən qurtarmaq istəyirlərsə də amma müvəffəq olammayırlar. Zira buna hökumət razı olmayıb, ticarət təzkirəsi [vəsiqəsi] (гильди) almaq şərti ilə 1812-ci ildə kəndlilərə də ticarətlə məşğul olmağa izin verir. Bundan sonra kəndlilər arasında kargahçılıq, çərçilik və əl işçiliyi çox sürətlə ürüyüb artır. Hətta bunlardan bir neçə fabrikaçılar da əmələ gəlir.

Kənd fabrikaçılığı əl işlərindən törəmişdir. Böylə ki, əl işlərindən başlayaraq sonra kargahçılıq, sonra da sadə makinalarda iş görüb axırda kənd komasını fabrikaya mübəddəl etmişlər [çevirmişlər]. Məşhur Morozov firmasının müəssisi [təsisçisi] Savva Morozov bir mülkədarın rəiyyəti olaraq sadə bir şərbaflıqdan [toxuculuqdan] başlayıb 1797-ci ildə balaca bir ipək bafta fabrikası açır və işi öylə sürətlə tərəqqi tapır ki, 1820-ci ildə 17 min manat nəqdiyyə ilə özünü mülkədarın rəiyyətliyindən qurtardıb, tüccar sinifinə daxil olur.

Fabrikaçılıqda ələlxüsus İvanov kəndliləri iştihar tapmışlar [şöhrət qazanmışlar]. 1825-ci ildə bunların 125 çit və bomazı fabrikaları var idi. Bu kəndlilərin sahibi qraf Şeremetyev tüccar sinifinə daxil olmaq niyyətində olunan kəndlilərin hər birindən 20 min manat pul alıb sonra azad edirdi və bəzi dəfə bu qədər pula da razı olmayırdı. Kənd fabrikalarına hökumət mümaniət [maneçilik] göstərməyirdi. Zira bunlardan xəzinə böyük xərac yığırdı. Dvoryanlar da mane olmayırdılar, çünki bunları sağmal inək kimi sağıb asudəcə dolanırdılar. Kənd fabrikaçıları sərmayədar fabrikaçılarla rəqabətə girməyib, əhli-kəsbə və dəhat qisminə [kasıblara və kəndlilərə] lazım şeyləri yaparaq ucuzca qiymətlərə satırdılar.

Fabrikaçılar himayəçi tarifi (покровительственный тарифъ) özlərinə istinadgah qərar verərək işlərinin təkmili [kamilləşməsi] üçün çalışmayırdılar. Köhnə makinalara kifayət edərək Yevropadan daha müntəzəmlərini gətirtməyirdilər. Odur ki, bunların qonşuluğunda əl işləri, əl mətası davam edib dururdu. Fabrikaçılar əl işçilərindən bir çox şikayətlər verdilərsə də, hökumət bu şikayətlərə əhəmiyyət göstərmədi.

50-ci illərdə yarmarka ticarəti böyüyüb sənəvi dairəsi [illik dövriyyəsi] 44 milyondan keçmişdir.

Birinci ticarət təzkirəsi ilə iş görənlər 50 min, ikinci təzkirə ilə 20 min və üçüncü təzkirə ilə də 8 min manat pul verirdilər.

Fərhad Ağazadə

HİLAL ÜZƏRİNDƏ SƏLİB

Dövri-istibdadın ən mənfur və mənhus [nəhs] siyasətlərindən biri dəxi ümum rus məbədləri qüllələrində hilal üzərinə səlib rəkz edilməsi [sancılması] siyasəti idi ki, bu siyasətlə hökuməti-müstəbidə [istibdad hökuməti] ümum müsəlmanların din və milliyyətlərini təhqir edərək ürəklərini cərihədar edirdi [yaralayırdı].

Vaxtlar, əsrlər keçdi. Böyük Rusiya inqilabı başladı. Əskimiş və çürümüş olan heykəli-istibdad bütün əvan və ənsarı [köməkçi və qoruyucuları] ilə devrildi, yıxıldı.

Məzlum və məqhur [əzilmiş] millətlərin öz müqəddəratlarını özləri təyin və idarə etmələri dövrü gəldi.

Rusiya parçalandı. Hər bir qitədə [hissədə] mövcud olan millətlər öz idarələrini quraraq, öz ümuratlarını [işlərini] idarəyə başladılar. Həman qitələrdə mövcud olan rus ünsürləri dəxi əmri-vaqe [fakt] qarşısında riza və təslimə, itaət və inqiyada [boyun əyməyə] məcbur oldular.

O cümlədən Azərbaycanda.

Azərbaycan istiqlalı elan və Parlaman dəvət edildi. Parlaman əzası miyanında [üzvləri arasında] sair millətlər kimi ruslar dəxi isbati-vücud [iştirak edirlər] və fəaliyyətdədirlər. Hökumət dairələrində isə türklər əqəliyyət [azlıq] təşkil edərək cümlə mühüm və ciddi məmuriyyətlər ruslar əlindədir. Demək olar ki, rus vətəndaşlarımız bizimlə bərabər Azərbaycan istiqlalını feilən təsdiq və qəbul edərək, ümurati-dövlət və hökumətdə [dövlət və hökumət işlərində] tam mənası ilə iştirak etməkdədirlər.

Bununla bərabər, Azərbaycanda kain [yerləşən] cümlə rus məbədlərinin qüllələrində hilal üzərindəki səlib [xaç] ibqa edilərək [olduğu kimi saxlanılaraq] müsəlmanların cərəhati-qəlbiyyələrini xəraş etməkdədirlər [ürəklərindəki yaraları qaşımaqdadır].

Xüsusən Bakıda mürur edən [keçən] fəsx [pasxa] gecələrində hilallar, üzərlərindəki səliblərlə bərabər qüvveyi-bərqiyyə [elektrik enerjisi] ilə tənvir və təzyin edilərək [işıqlandırılaraq və bəzədilərək] şəhərin müxtəlif nöqtələrində ən uca mövqelərdən birər zəhralud [zəhərli] nizələr kimi əhaliyi-islamiyyənin gözlərini hədəf etməkdədirlər.

Əcəba hər bir mühavərələrində [danışıqlarında] dövri-istibdadı və onun mənfur və mənhus siyasətlərini və qanunlarını zəmm, tənqid və təqbih edərək [pisləyərək, tənqid edərək və qəbahətlərini söyləyərək] ümurati-hökumətimizdə [hökumətimizin işlərində] iştirak edən və bizimlə müsaviyül-hüquq [bərabərhüquqlu] vətəndaş olmalarını iqrar [təsdiq] və iddia edən, hər an ədalət, müsavat, insaniyyət və mədəniyyətdən dəm vuran rus vətəndaşlarımız bunu düşünməyirlərmi? Bundan sonra isə vətəndaşları olan islamların din və milliyyətlərini təhqir etməmək arzusunda bulunurlarmı?

Əgər həqiqətən müsəlmanlarla müsaviyül-hüquq bir vətəndaş olmalarını və onların ürəklərini din və milliyyətlərini təhqir edici əfal və hərəkat [işlər və hərəkətlər] ilə cərihədar etməyi [yaralamağı] xoşlamayırlarsa, o vaxt məbədlərinin qüllələrindəki səliblərin təhtindən [altından] hilalları götürərək yalnız öz əlaməti-diniyyələri [dini nişanları] olan səlibi ibqa etməyə [saxlamağa] müvəzzəf [borclu] deyildirmilər?

O vaxt, yəni böylə təşəbbüsati-nazikanələr [nəzakətli addımlar] gördükdə islam vətəndaşları ilə mabeynlərində [aralarında] nə qədər təzyidi-məhəbbətə [məhəbbətin artmasına] bais ola biləcəklərini təyin və təqdir edirlərmi?

Əks-surətdə bu xüsusda düşünmək, tədabiri-lazimədə bulunmaq [lazımi tədbirlər görmək] hökumətin öhdəsinə tərəttüb edəcəyi [düşəcəyi] məlumdur. Camaat isə bir vaxt gələcəkdir bunu hökumətdən tələb edəcəkdir. Həm də müsirranə [israrlı] bir surətdə tələb edəcəkdir. Zira islam əqidə və ehkamınca türklər və ümum müsəlmanlar heç bir millətin hissiyyati-diniyyə və milliyyəsini təhqir etməyi özləri üçün təcviz etməyərək [rəva görməyərək], hər bir millətin dini və milli hissiyyat və əlamatına [nişanələrinə] kamali-ehtiram və hörmət göstərməyi vacib bildiyi kimi, heç bir millətin dəxi onun hissiyyat və əlamati-diniyyə və milliyyəsini təhqir və təcavüz etməyə müsaidə etməz.

Burası hər kəsə məlum və əyandır ki, müsəlmanlar çox mütəhəmmil və sabirdirlər [dözümlü və səbirlidirlər]. Hər bir şey müqabilində səbir və təhəmmül edirlər [dözürlər]. Fəqət dini və milli hissiyyatlarına təhqir və təcavüzə əsla səbir və təhəmmül edəmməzlər.

Mim. Sin.

DAŞNAK QƏZETƏSİNİN ARZUSU

Daşnak firqəsinin “Vperyod” qəzetəsi 28[-ci] nömrədə “Yəzdan [tanrının] ədalət məhkəməsi” adlı baş məqaləsində guya İstanbulda Ənvər paşanın ermənilərin itlaf [tələf] edilməsinə dair teleqramı bulunduğunu və bunun dərhal Parisdə Beynəlmiləl Sülh Konfransına göndərildiyini dərc edir ki:

“Beş sənə mürurunda [ərzində] ən şədid [şiddətli] və su yerinə qan cərəyan etdirməklə [axıtmaqla] davam edən müharibədə heç bir müharib [şavaşan] dövlət tərəfindən rəva görülməyən qanlılıq Türkiyə tərəfindən bütün erməni millətinə rəva görüldü və türk ermənilərindən başqa Türk Ordusu Qafqaza vürud etdikdə [gəldikdə] bu zülüm bura ermənilərinə də edildi. “Haqqın ədalət məhkəməsinə” vaxt gəldi. Kəndi qəhharlığı və cümlə beynəlmiləl hüququ nəzakətini təcavüz etmiş Vilhelm müstəhəqq [layiq] olduğu cəzaya amadədir [hazırdır]. Erməni qırğınına bais olan böyük türk paşaları İstanbulda birər-birər həbs edilib məhkəməyə verilməkdədirlər. Müttəfiqlərin ikiüzlü siyasəti sayəsində Qafqazda erməni qırğını icra edən canilər və onlarla birlikdə bu yolda hərəkət edənlər kəndi qalibiyyəti dövranını sürməkdədirlər. Dünkü çapğınlar [quldurlar] bu gün Qafqazın mütəəddid [müxtəlif] guşələrində “Xanlıq”, “Cümhuriyyətlər” təşkil etmişlər. Məmləkətdə sülh və asayiş bərpa olduqca məzkur [deyilən] çapğınlar vahid bir hökumət nümayəndələri ədd [hesab] olunurlar...”

Böylə bir laqqırtılar sonunda; *“Müttəfiqlərin göz önündə türk zabitanı [zabitləri] naməlum kötü bir məram üzrə müfrəzələr [silahlı dəstələr] təşkil etməkdə olduqlarını, mütarikə şürutunun [atəşkəs şərtlərinin] və Ali Müttəfiqlər Komanda[nlığı] əmrinin əksinə olaraq hələ Qars və başqa yerlər türklər tərəfindən təxliyə eyləmədiyi və Qarsda şimdi də bir qaç min türk əsgəri bulunduğu aşkar olduğunu” əlavə edərək; “Qafqaz gəlmə barbarlardan xilas edilib, bunların geriyə, kəndi məmləkətlərinə göndərilməsi, vəilla [yoxsa] burada qaldıqda Qafqaz millətlərinin mədəniyyəti-müqəddəratına qarşı bir məhzur [saqınca, qorxu] peyda etdiklərini” əlavə etməklə; “Qafqazda erməni qırğınına fitva verən və bu fitvaya əməl edib, Türkiyə burada qırğını icra etməkdə bulunanların cəzaya uğramaya məcbur olduqlarını” tövsiyə ilə “Bunu mədəniyyət aləminin insafı və Yəzdanın ədalət məhkəməsi tələb edir”* kəlmələri ilə qəzetə məqaləni təkmil edir [yekunlaşdırır].

Doğrudan da İstanbulda böylə teleqram bulunmuşmu və bulunmuşsa bu teleqram Ənvər paşa tərəfindənmi bir vaxt göndərilmiş yoxsa şimdimi inşa edilmiş? Bunu heç bir əqli-səlim [məntiq] sahibi qəvi [möhkəm] bir etiqadla söyləyə bilməz. Zira gözümüz önündə yüz dəfələrlə gördüklərimiz bizi böylə bir rəyə vadar edir. Və zənn ediriz ki, Fransa Sülh Konfransı yalnız ermənilərə zülüm edən kəsləri cəzalandırmaqla iktifa [kifayət] etməyib, beş sənə müharibə davamında Qars, Ərzurum, Batum, Trabzon, Bakı, Şamaxı, Naxçıvan, İrəvan, Zəngəzur və başqa yerlərdə islam əhaliyə qarşı rəva görülən zülüm sahiblərinə mükafat veriləcəkdir.

Gələlim məqalənin məzmununa. Bunu oxuyan bir zat “Yarəb, mən Azərbaycan torpağındamıyam və böylə isə oxuduğum məqalə Azərbaycan paytaxtı olan Bakıdamı çap edilmiş və yaxud Azərbaycan hökumətinə qarşı xüsumət [düşmənçilik] bəsləyən bir məmləkətdəmi çap olunur?” fikrindən kəndisini xilas edə bilməz. Yoxsa nasıl olur ki, Azərbaycan torpağında yaşayıb buranın ətməyi [çörəyi] ilə idarə edən bir kimsə öylə bir bihəyalığı qəbul edir ki, məmləkəti idarə edən bir hökuməti “çapğınlar və qırğınçılar” təsmiyə edir [adlandırır], ya “çapğın və qırğınçılar arxadaşı” deyə küfür söyləyir. Böylə bir vicdansız, qızıl bir dənini [alçağı] tədib etməyə [cəzalandırmağa] hökumət başqa bir çarəyə təvəssül [müraciət] etməyi kəndi vicdanına rəva görməyirsə, bunu məhkəməyə verib cəzalandırmağı da artıqmı hesab edir? Azərbaycandan başqa Məvərayi-Qafqazda [Zaqafqaziyada] Ermənistan və Gürcüstan cümhuriyyələri də vardır. Nasıl olur da böylə bir hərəkətə nə Gürcüstan, nə Ermənistanda yol verilmədiyi bir əsnada, olar-olmaz iftira və küfürlər Azərbaycana və Azərbaycan hökumət ərbabına [adamlarına] qarşı rəva görülür? Biz yəqin biliriz ki, nə Qarsda və nə də Qafqazın başqa bir yerində türklər qalmamışdır. Bunlar Qafqazı təxliyə etdikləri kimi, Qarsdan da çıxıb kəndi vətənlərinə azim oldular [getdilər]. Fəqət “Qarsda və başqa yerlərdə türklər qalmışlar və buralarda əsgər toplamaq fəaliyyətindədirlər” kimi iftiranı deməkdən Cənub-Qərb Hökumətini və Azərbaycanı Müttəfiqlər nəzərində müttəhim edib, məzkur [deyilən] yerlərdə əsgər təşkilatı işlərinə mane olsun mülahizəsi ilə böylə bir əsassız və aşkar yalan laqqırdıları nəşr etməklə [yaymaqla] Qafqazda islam əhaliyə müxalifət peyda etmək fikrini yürüdürlər. Aşnaların böylə fikirlərini eyicə anlayıb, onların böylə bir vicdansız çıxışlarına qarşı şədid bir tədbir ittixaz edilməlidir [şiddətli bir tədbir görülməlidir]. Vəilla [yoxsa] əski rus hökuməti vaxtından iftira və müzəvvirliyə [saxtakarlığa] adətkərdə olmuş aşnalar kiş-kiş ilə bizi rahat buraxmayacaqlar. Neçə sənələr dövründə islamlara qarşı kirvələrin yapdıqları hərəkət cümləmizin gözü önündədir.

Məhəmməd

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Milli bayraqlar haqqında

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna müraciətən rica etmişlər ki, bütün hökumət və camaat müəssisələri, məktəblər və qeyriləri, şəhərlərdə isə bütün ev sahiblərinin Azərbaycan milli bayraqlar[ı] almaları haqqında binagüzarlıq etsin [sərəncam versin]. Həmin bayraqlar bayram günləri və başqa təntənəli günlər vaxtında evlərin və hökumət, camaat müəssisələri binalarının üzərindən asılmalıdırlar.

Balaxanı kooperativlərində

Cümə günü nisanın (aprelin) 25-də saat 4-də Balaxanı Kooperativ Klubunda (sabiq Balaxanı krujoku) Balaxanı dairəsindəki kooperativlərin idarə-təftiş komisyonu üzv və pay sahiblərinin ümumi iclası vaqe olacaqdır. Baxılacaq məsələlər:

1) Xəzər Müstəhliklər [İstehlakçılar] İttifaqının ticarət fəaliyyəti barəsində məruzə;
2) Əkmək fondunun təşkili;
3) Üzvlərin cəmiyyətlərə əmanət pul verməsi haqqında;
4) Paycı cəmiyyətlərinin pay haqlarının artması;
5) Balaxanı cəmiyyətlərinin birləşməsi barəsində.

- Aprelin 25-də axşam saat 4-də Üçüncü Ali-ibtidai məktəbin binasında bütün texniklərin, müsamirədə işləməyə dəvət olunanların iclası vaqe olacaq.

Posta qarət edilməsi

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna məlum edir ki, neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Yevlax postaxanasından 500 min manat qarət etmiş olan caniləri dərdəst etməkdən [ələ keçirməkdən] ötrü ən ciddi tədbirlər ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

Cərimə

Təhərri [axtarış] polisəsi tərəfindən Bakı qubernatoruna təqdim edilən qərardada görə, Bakı əhli Əmirxan Əhməd oğlu icazəsiz tapança gəzdirməkdə müqəssir hesab edilərək iki həftə müddətinə həbs edilmişdir.

Sürgün

Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] hökumət əleyhinə sui-niyyətdə [terrorda] müttəhim edilənlər təhtəl-hifz [mühafizə altında] Gəncəyə göndərilmişlərdir. Məzkur [deyilən] şəxslər Azərbaycan torpağından sürgün edilirlər.

- Mariya Adarovna Tişçova icazəsiz olaraq tapança gəzdirməkdə müqəssir hesab edilərək üç ay müddətinə həbs edilmişdir.

Xainlər

Türüq və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] Bakı qubernatoruna müraciətən məlum etmişdir ki, bəzi vaxtlar naməlum xainlər tərəfindən teleqraf xəttinin kəsilməsi müşahidə olunmuşdur. Böylə əhvalın dövlət və camaat işlərinə nə qədər zərəri olduğunu nəzərə alaraq nazir qubernatordan rica edir ki, tezliklə böylə-böylə xəyanətlərin önünü almaqdan ötrü ciddi tədbirlər ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün]. Qubernator tərəfindən həmin fəqərə [hadisə] barəsində Cavad uyezd naçalnikinə və Balaxanı-Sabunçu qalabəyinə [komendantına] lazımi binagüzarlıq [sərəncam] göndərilmiş və ciddi surətdə hərəkət və fəaliyyətdə bulunmaq əmr olunmuşdur.

Məhkəməyə cəlb

- Azərbaycan Cümhuriyyəti İstinaf Məhkəməsi müddəiyi-ümumisi [Məhkəmə Palatası prokuroru] Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, onun binagüzarlığı [sərəncamı] ilə Bakı Nahiyə Məhkəməsi müddəiyi-ümumisinin vasitəsilə Bakı 7-ci uçastok [sahə] pristavı müavini Abdullayev qulluğundan sui-istifadə etməkdə ittihamla 347-ci fəslə müvafiq məhkəməyə cəlb edilmişdir.

- Azərbaycan İstinaf Məhkəməsi müddəiyi-ümumisi Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, onun binagüzarlığı ilə Bakı 3-cü uçastok pristavı müavini Məhəmmədov kəndi xidmətindən sui-istifadə etmək üçün məhkəməyə cəlb edilmişdir.

Bələdiyyə İdarəsində

Daxiliyyə Nəzarəti Bələdiyyə İdarəsinə müraciətən məlum etmişdir ki, 1912-ci sənənin 10 nisan qanunu mövcibincə [əsasında] şəhər polis məxaricatı [xərcləri] Bələdiyyə İdarəsi üzərinə düşür. Binaənileyh [ona görə], Bələdiyyə İdarəsi təcili surətdə polis üçün mənzil tutmaqla bərabər təmirat da yapmalıdır.

Atışma

Srağagün saat 1 radələrində Qasımbəy məscidi yaxınlığında iki nəfər müsəlman miyanında [arasında] atışma olmuşdu. Atışmada iki nəfər müsəlman bacaqlarından məcruh olmuşlardı [yaralanmışlardı]. Polis nəfəratı tərəfindən canilər dərdəst edilmişdir [tutulmuşdur].

FƏHLƏ HƏYATI

Zəngəzurluların yığıncağı

Aprelin 22-də Balaxanı və Sabunçu dairəsində sükunət edən [yaşayan] Zəngəzur vətəndaşlarının yığıncağı vaqe olmuşdur. Yığıncaq Nobel qardaşlarının böyük firmasında vaqe olub, bir çox adam hazır olmuşdur. Bir çox müzakirat və mübadileyi-əfkardan sonra yığıncaqda atidəki [aşağıdakı] qətnamə qəbul edilmişdir:

“Biz, Zəngəzur vətəndaşları aprelin 22-də bir yerə cəm olub bir qədər müzakiratdan sonra qərardad etdik ki, bu yaxın günlərin birisində Bakı şəhəri və ətrafında yaşayan ümum Zəngəzur əhillərini dəvət edib, lazımi məsələlərimizi müzakirə və həll etməklə bərabər, daimi bir komitə təşkil edərək qaçqınlara müavinət üçün lazımi məramnamə tərtib edək. Böylə bir ümumi iclası dəvət etmək üçün kəndi aramızdan 5 nəfərdən ibarət hələlik müvəqqəti bir komitə intixab ediriz [seçiriz] ki, ona da zeyldəki [aşağıdakı] şəxslər daxil olurlar: Məşhədi Məhərrəm, Zülfüqar Fərəczadə, Ağa bəy Ağayev, Ağalar bəy Əlixanov və Molla Qaraş.”

AZƏRBAYCANDA

Zəngəzur uyezdində

“Aşxatavor” erməni qəzetəsi xəbər verir ki, Andranik ingilislərin tələbatına görə Zəngəzur uyezdindən [qəzasından] çıxıb getmişdir. Andranik hərçənd bilirdi ki, o getdikdən sonra ingilislər Azərbaycana tabe olmağı tələb edəcəklər, lakin ingilislərin tələbatına əməl etdi.

Ağdaşdan

Həmin aprel ayının 13-cü bazar axşamı Ağdaş Qaçqınlara Yardım Cəmiyyəti tərəfindən bolşevik və ermənilərin hücumu ilə malları talan olunaraq vətənsiz, yurdsuz, sahibsiz, müavinətə möhtac qalan Şamaxı qaçqınlarının mənfəətinə ikinci dəfə olaraq Sultanməcid Qənizadə cənablarının yazdığı iki pərdəli “Axşam səbiri xeyir olar” komediyası ilə bir pərdəli “Dursunəli və Ballıbadı” məzhəkəsi mövqeyi-tamaşaya qoyuldu. Camaat fövqəladə bir həvəs və iştiyaqla [şövqlə] axıb gəlməyə başladılar. Oyun başlanmazdan əvvəl cəmiyyət tərəfindən Rza əfəndi Əbdizadə cənabları keçən teatronun hasilat və məsarifatı barəsində haziruna məlumat verdi. Oyunun başlanmağını səbirsizliklə gözləməkdə olan tamaşaçıların gurultu və şarpıltıları altında pərdə qalxaraq saat 8-də oyun başlandı.

Bu iki oyunun arasında məşhur şairlərimizdən mərhum Sabir əfəndinin “Ağlaşma” və “Ədəbiyyat” sərlövhəli mənzum və müzhik [gülməli] əsərlərindən iki parçasını haziruna bir nümuneyi-ibrət olmaq üzrə möhtərəm ziyalılarımızdan Qədir əfəndi Molla Səməd oğlu oxuyaraq, oyunun gözəlliyini bir qat daha artırmağa müvəffəq oldu.

Ağdaş Qaçqınlara Yardım Cəmiyyətinin məqsədi keçən mart ayında törəyən müəssif vəqələrin xəsarətdidələrinə [təəssüflü hadisələrin zərərçəkənlərinə] və Şamaxı hadiseyi-əlimədəsindən [kədərli ha-disəsindən] sonra çarəsiz qalıb çöllərdə, küçələrdə, onun-bunun qapısında, xüsusilə bazarlarda dilənməklə ismətləri tökülən din və millət bacılarımıza müavinət yollarını arayaraq hər dürlü qeydlərinə qalmaqla, o məzlumların məişətlərini təmin etmək və bu yolda öhdəsinə düşən vəzifəni layiqi ilə ifa edərək hər dürlü fədakarlıqdan çəkinməməkdir.

Birinci dəfə verilən teatronun hasilatı ilə cəmiyyət öz fəaliyyətinə başladı. Böylə ki, Ağdaş bazarında dilənməkdə olan qaçqın bacılarımız daha ondan-bundan Allah pulu istəmədilər. Cəmiyyət bunların məişətini təmin etdi. Vətəninə getmək istəyənləri müavinəti-nəqdiyyə [nağd pul yardımı] ilə yola saldı. Qalanlarını da öz himayəsi təhtinə [altına] alaraq hər dürlü qeydlərinə qaldı.

Ümüdvaram ki, möhtərəm Ağdaş camaatı cəmiyyətin yaşaması üçün minbəd [bundan sonra da] hər dürlü müavinət təkliflərinə qarşı, borclu olduqları din və milliyyət vəzifələrini ifa edərək cəmiyyətin tərəqqisinə səy ilə fəaliyyətinin daha vase [geniş] surətdə olmasına çalışarlar.

Bu cür müqəddəs bir cəmiyyətin səbəb və banilərinə qarşı qəlbimdə yüksələn məhəbbət və təşəkküratımın izharı ilə bərabər, məqsədlərinə müvəffəqiyyətlərini Cənabi-haqdan istirham [xahiş] edirəm.

Yaşasın millətin namusunu çəkən, “mədəd, mədəd” - deyə səfilsərgardan qalan millət düşgünlərinə müavinət yollarını arayaraq onların maddi və mənəvi müşkülatlarını həll etmək üçün cəmiyyətlər açan qəyur [qeyrətli] ziyalı cavanlarımız.

Müəllim: Məhəmməd Hacıməhəmmədzadə Nuxulu

Ərzihal

(Cavad uyezdindən)

Cənab müdir əfəndi! Biz aşağıda qol qoyan Cavad uyezdinin [qəzasının] Ərəb-balaoğlan kəndinin rişsəfidləri [ağsaqqalları] sizdən acizanə iltimas [xahiş] edirik ki, həmin yazılan bir neçə kəlmə sözlərə ruznamə [qəzet] sütunlarında yer verəsiniz.

“Azərbaycan” ruznaməsinin 20 rəcə-bülmürəccəb 1337 sənə tarixli və 162 nömrəli numrosunda [sayında] oxuduq ki, guya Ərəbbalaoğlan kəndinin vəkilləri həman kəndin kəndxudası Nədir Məşhədi Yusif oğlundan pis hərəkətlər baş verməkdən ötrü cənab Bakı qubernatoruna ərizə vermişlər. Ona görə cənab qubernator həman kəndxudanı qulluqdan qovulmaqdan ötrü cənab naçalnikə əmr yazıbdır. Binaənileyh [ona görə], biz rişsəfidlər kamali-cürət ilə deyirik ki, minlərcə heyif olsun ki, cənab qubernator işi həqiqət etməmiş bəzi ərazil [alçaq], nalayiq və böhtanpərəst adamların qərəzi və yalan ərizələrinə görə və heç bir vəchlə camaatdan vəkil olmayıb və vəkalətnaməsi də olmayan və camaatdan bixəbər və biizin [icazəsiz] öz şəxsi qərəzlərindən ötrü özlərini camaat vəkili adlandırıb böhtan ərizə verməklərindən bir belə doğru və dürüst kəndxudanı qulluqdan xaric edib camaatı bədbəxt edir. Camaatın bədbəxt olmağı aşağıda yazılan səbəblərdən ibarətdir:

1) Bizim kəndin kəndxudası Nədir Məşədi Yusif oğlu kəndxuda olan gündən bu hala qədəri camaatla yaxşı rəftar edib müqəssirlərə tənbeh və əlsiz-ayaqsızlara rəhm etməkdən başqa bir qeyri pis hərəkat ondan baş verməyibdir və bu haladək heç kəsdən bir qəpik də olsa pul və ya qeyri cinslərdən rüşvət almayıb və alası da deyil.

2) Hərgah məzkur [adı çəkilən] Nədir nam [adlı] yüzbaşı olmasaydı, yəqin ki, Ərəbbalaoğlan kəndləri bu hala qədər məhv və nabud [yox] olardı. Necə ki, cəmi adamlara məlumdur ki, hər il bahar zamanı İranın Şahsevən tayfası Cavad uyezdinə, xüsusən Ərəbbalaoğlan kəndlərinə nə qədər zərər və nə qədər can tələfatı verirlərdi. Amma bu il Nədir namın [adlı şəxsin] kəndxuda olmaq səbəbinə görə həman şahsevənlər Ərəb-balaoğlan kəndlərinə nə zərər və nə də can tələfatı verə bilməyiblər. Çünki kəndxuda Nədir öz qardaşları ilə şah-sevənlərin öhdəsindən gəlirlər.

3) Genə məlumdur ki, həmin il Kür nəhrinin suyu nə qədər ziyadə və nə qədər kəskindir. Doğrudan şükürlər olsun kəndxuda Nədir namın zəhmətinə ki, çox etibarlıca bəndlər bağladıb ta ki Ərəbbalaoğlan kəndlərinin evlərini, canlarını, heyvanlarını və cəmi ziraətlərin[i] [əkinlərini] sudan mühafizət edibdir.

4) Cümləyə məlumdur ki, axrıncı hərc-mərcdən sonra hər kəndin cavanları sərxudkaranə [özbaşına] iş görməkdən zaye olmuşlar [zay olmuşlar; puç və hədər olmuşlar]. Əzancümlə [o cümlədən] Ərəbbalaoğlan cavanları da zaye olmuşdular. Bir belə zaye olmuş cavanlar kəndxuda Nədir namın hədəsindən və qorxusundan bu halacan dinc və salamat qalıblar.

Bunlardan əlavə, hərçənd bizlər bu halacan bilməyirik ki, adlarını yalandan Ərəbbalaoğlan kəndinin vəkili qoyub bu təhərdə böhtan ərizə verən kimdir, ancaq bunu deyə bilərik ki, cənab naçalnik Kür nəhrinin kənarında bənd bağlamaqdan ötrü hökmü sadir olubdur [əmri verilibdir] ki, bir neçə nəfər Ərəb-balaoğlan camaatından bu işə mane olmaq səbəbinə tutulsun. Onların adları bu qərar ilədir: Tərlan bəy Əbdüləli bəy oğlu, Ruh Həmid oğlu, Hacı Atamalı Hacı Güləli oğlu, Vəliməhəmməd Hacı Mirzə-məhəmməd oğlu və Paşa bəy Osman bəy oğlu. Və bu adamlar cənab naçalnikin qorxusundan kənddən qaçıb Bakı şəhərinə gəliblər və çünki bu adamların xasiyyətləri yaman olmağı bizlərə yəqindir ki və özləri də kəndxuda Nədir nam ilə ədavət edirlər (bir neçə səbəblərə görə), ona görə deyə bilərik həman yuxarıda yazılan böhtan ərizəni bu adamlar kəndxuda Nədir Məşhədi Yusif oğlundan veriblərdir.

İmza: Ərəbbalaoğlan rişsəfidləri: Şahkərəm İsmayıl oğlu, Abbas Alış oğlu, Yusif Yusif oğlu, Şirəli Kərbəlayi Xələf oğlu, Zeynal Möhbulla oğlu, Paşababa Paşababa oğlu, Şahpələng Hacı Qəhrəman oğlu, Xanlar Hacı Əbdülxaliq oğlu, Şuri Cahangir oğlu, Balaxan Muradəli oğlu, Məşhədi Ağa Məşhədi Məhəmməd oğlu, Balaqardaş Hacı Əsgər oğlu.

Fövqdə [yuxarıda] yazılan bisavadların əvəzinə və öz əvəzimə qol qoydum mən Yusif Yusif oğlu.

GÜRCÜSTANDA

Gürcüstan ilə Könüllü ordu müharibəsi

İdarəmizə yetişən xəbərlərə görə Gürcüstan Hökuməti tərəfindən Könüllü ordu müqabilinə müharibə hərəkatı başlamışdır. Aprelin 17-də Soçi nahiyəsində Gürcüstan əsgərləri hücuma keçib Qaqranı işğal etmişlərdir.

Gürcü Xalq Qvardiyası ərkani-hərbindən [hərbi qərargahından]

Aprelin 17-də səhər saat 4-də Denikin əleyhinə hücum başlanmışdır. Süvari firqəsi [dəstəsi] yenə təzədən gecə Bzıb çayını keçmişdir. Çayı keçəndə bir suvari və üç at qərq olmuşdur. Sağ cinah Otradnoye mülkünə yaxınlaşıb, sol cinah isə Veliki knyazın Kolxida adlı yaylağını işğal etməklə bərabər, 4 zabit və 2 saldatdan ibarət zabit qaraqolxanasını ələ almışdır. Düşmən topxanası süvari firqəsini atəşə tutmaqdadır. Bizim qitəatımız [hərbi hissələrimiz] irəli hərəkət etməkdədir.

Bu gün aprelin 17-də Suxum dəstəsi əsgərləri Qaqranı işğal və 6 verst irəli hərəkət etmişlərdir. Hər iki cinahdan mühasirəyə alınmış Denikin əsgərləri müqavimət edə bilməyib qaçmışlardır. Bizim əsgərlərdən 2-si ölüb, 3-ü yüngül yaralanmışdır. Könüllü ordu zabit və saldatlarından bir çoxları əsir edilib, külli miqdarda qənaimi-hərbiyyə [hərbi qənimətlər] alınmışdır. Xalq qvardiyası və Suxum dəstəsi əsgərlərinin tərzi-hərəkəti hər növ tərifin mafövqündədir [üstündədir].

Gürcüstan və Könüllü ordu

Gürcüstan Məclisi-Müəssisanının [Təsisçilər Məclisinin] 17 aprel tarixli iclasında Şurayi-Vükəla rəisi [Baş nazir] vəzifəsini ifa edən Məclisi-Müəssisana xəbər vermişdir ki, Gürcüstan hökuməti aprelin 16-da Soçi nahiyəsində olan əsgərlərə hücuma keçmək əmrini vermişdir. Səhər aprelin 17-də Gürcüstan əsgərləri hücuma keçib irəli hərəkət etməkdədirlər. Əsgərlər cümhuriyyətin sərhədinə yetişənə qədər hücum edəcəklərdir.

Batumdan bizə yazırlar

Osmanlı parası burada çox yüksəlməkdədir. Qafqaziya parası ilə 50 manat – 25 ilə 40 manat, Kerenskiyə birər lirə satış olmaqdadır. Tüccarlar mal ticarətini yalnız Osmanlı parasına satmaq istədiklərindən çox müşkülat çəkməkdədirlər. Dərsəadətdə [İstanbulda] 50 rublə Kerenski qədər bir Osmanlı banknotunun fiyatı tərəqqi etmişdir [yüksəlmişdir]. Nikolay parası ilə 100 və 500-lük ilə 19-20-yə qədər banknot alınır və hər gün dəxi hər bir tərəfdə Osmanlı parası tərəqqi etməkdədir.

Bu ayın 16-cı günündən Batum şəhərində ümum hökumət dəvair [dairələrini] və işlərini ingilislər kəndi əllərinə alaraq buradakı Şuranı ləğv etdilər.

O vaxtdan bəri Batumda fəna bir vüquat [hadisə] olmamışdır. Batumun halı bundan sonra daha eyi olacağı düşünülür. Şimdiki halda ingilislərin sayəsində əhali bir buçuq rubləyə bəyaz əkmək yeyirlər. Müxtəlif fırınlarda [çörəkxanalarda] isə 6 rublədir və Batumun az bir vaxtda bütün iaşə və ərzaqını təmin edəcəklərini ingilislər vəd edirlər.

Buradan Dərsəadətə neft götürməkdə olan tüccarlar mallarını geri göndərdilər. Şimdi isə İstanbuldan buraya neft gətirirlər. Dərsadətdə bir təngə neft ki, 1 putdur, 3 ½ lirəyədir.

Burada Osmanlı altun lirə Qafqaziya parası ilə 270-280-dir. Osmanlı banknotu ilə 1 altun 560 quruşdur.

Odessa və Qara dəniz qaçqınları Batumu doldurmuşlardır. Batumda yer yoxdur. Peydərpey [bir-birinin ardınca] gəlməkdədirlər. Bunların əksəri rumlardır [yunanlardır].

Qəndin girvənkəsi 40 rubləyə bulunmayır. Batumun vəziyyəti böylə müxtəlif bir surətdə qarışmış olduğundan, buraya ticarətə gəlmiş olan tüccarlar dəxi pək mütəəssir və mütəzərrir olmaqdadırlar [bundan təsirlənməkdə və ziyana düşməkdədirlər].

Yahya Hacızadə

TEATRO VƏ MUSİQİ

Bakı Politexnik məktəbinin Türk Mütəəllimləri İttifaqı kəndi biçiz [yoxsul] arxadaşlarının nəfinə [xeyrinə] olaraq şənbə günü aprel ayının 26-da İctimai Cəmiyyətin yaya məxsus binasında tən-tənəli bir surətdə teatro və müsamirə [konsert] tərtib edəcəkdir. Dəvətnamə arzu edən əşxas [şəxslər] müsamirə günü İctimai Cəmiyyətə müraciət etməlidirlər.

Mütəəllim və mütəəllimələrin [oğlan və qız tələbələrin] dəvətnamələri məhdud olduğundan pişəzvəqt [qabaqcadan] Ələsgər Ələkbərzadədən ala bilərlər.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Möhtərəm müdir əfəndi!

“Azərbaycan” qəzetəsinin 165-ci nömrəsində, “Bakı xəbərləri” qismində “Yeni sui-niyyət” ünvanlı yazılmış əhvalatı oxuyub və bu yazılmış xəbərin böyük bir səhv olduğu haqqında bir neçə kəlmə yazmağı özümə lazım bildim.

Əvvəla, Kamenisti küçədə Əmiraslanov qardaşlarının evi 1916-cı ildə Ramazanov qardaşlarına satılmışdır və mən Nəcəf Əmiraslanov mart ayından sonra Qubernski küçədə 48 nömrəli mülkə köçüb və hal-hazırda da orada yaşayıram və bir də həman xəbərdə yazılmışdır ki, həbs edilənlər arasında Nəcəf Əmiraslanov da vardır. Burasını söyləməliyəm ki, mən Nəcəf Əmiraslanov həbs edilməmişəm. Həbs edilən Cəlal Əmiraslanovdur ki, o da mənim qardaşım oğludur. Onunla da mənim heç bir münasibat və əlaqəm yoxdur. Cəlal Əmiraslanov Kamenisti küçədə həman 168 nömrəli evdə yaşayırdı ki, oradan da həbsə alınmışdır. Mənim bu kimi xainanə işlərdə səhvən adım çıxdığından çox pərişanhal olduğumu məni tanıyanlara bildirməyi özümə vacib bildim.

Kamali-ehtiramla:
Nəcəf Əmiraslanov

İdarədən: Adların dəyişik düşməsi və dolayısı ilə zimədxal [dəxli, qarışacağı olmayan] və müqəssir olmayan zəvatın [şəxslərin] müttəhim göstərilməsi kimi xətaya təəssüflə, Nəcəf Əmiraslanov cənablarının təqsirsiz ikən adı qeyd olunması münasibəti ilə bəyani-etizar ediriz [üzr istəyirik].

BƏYANİ-TƏŞƏKKÜR

Müdiri-möhtərəm! Cənabınızdan rica edirəm, bu təşəkkürümü qəzetənizin bir guşəsində dərc buyurasınız.

Salyan uyezdinin [qəzasının] Xanqışlaq kəndinin füqəra əhalisinə Məhəmmədəli Əliməhəmmədzadə 2 min manat ianə etmişdir. Mən zeyldə [aşağıda] imza edən məzkur [deyilən] camaat tərəfindən vəkil olub, camaatın kamali-rizaməndliyini müşarünileyhə [adı çəkilən şəxsə] yetirməklə bərabər, Allahtaaladan əmsalının artmasını diləərəm.

Məşhədi Heybət Məşhədi Xanməhəmməd oğlu

Doktor
Ağahüseyn Kazımov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrazi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

5780

Doktor
Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Ayaqqabı

Arvad, kişi və uşaq ayaqqabısı külli qiymətdən satılır. Qara arvad ayaqqabılarına 10 faiz güzəşt edilir.

Ünvan: Aziatski və Varantsovski küçələrin küncündə, nömrə 79. Aşot Mixayloviç Levinin komisyon kantoru.

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

TRANSLİTERASİYA İLƏ BAĞLI QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Drama

“Ənvər bəyin Ədirnə fəthi”: Cəfər Cabbarlının “Ədirnə fəthi” pyesi nəzərdə tutulur.

Royal və pianinolar

“metronom”: musiqi əsərinin tempini müəyyənləşdirmək üçün istifadə edilən alət, takt ölçən.

“etajerkalar”: qəzetdə təhrif edilmişdir.

Qismi-rəsmi

“Hacı Ağahüseyn Kərim oğlunun”: “Azərbaycan” qəzetinin 163-cü nömrəsində “Hacı Ağahüseyn Kərəm oğlu” kimi yazılmışdır.

“prixod”: camaatın ianələri hesabına saxlanan yerli (məhəlli) dini icma.

Sülh ətrafında

“Lokal-Anzeyqer” [Der Berliner Lokal-Anzeiger]: 1883-1945-ci illərdə Berlində alman dilində nəşr olunan gündəlik qəzet.

Qəzetələrdən

“Ditşe çaytunq”: Berlində 1896-1934-cü illərdə nəşr edilmiş “Deutsche Zeitung” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Berndə olan Sosialist Konfransı…”: İkinci İnternasionalın Berndə keçirilən konfransı nəzərdə tutulur.

“Almaniya imperatoru Vilhelm”: II Vilhelm nəzərdə tutulur.

Türkiyədə

“Cəbəli-Lübnan”: (Cəbəli-Lübnan sancağı; Dağlıq Livan sancağı) 1861-1918-ci illərdə Osmanlı dövlətinə tabe olan muxtar bölgə idi.

“Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” qəzeti nəzərdə tutulur.

Milli lisanımızdan istifadə edəlim

“Bundan başqa, müsəlmanlar üçün hər mahaldakı ana dilinin tədris lisanı olması iləri sürüldü.”: qəzetdə “olması” yerinə səhvən “olmaması” getmişdir.

Rus ticarətinin tarixi

“Tavriya… quberniyalarında”: qəzetdə “Tavriya” yerinə “Tavriç” (“Таврическая губерния” adından) yazılmışdır.

“1772-ci ildə məşhur fabrikçi Demidovun nəvəsi məxaricinə birinci dəfə olaraq Maskov şəhərində ticarət məktəbi açılmışdır.”: əsası məşhur rus sənayeçisi Nikita Demidovun nəvəsi Prokofi Demidov tərəfindən qoyulan İmperatorluq Kommersiya məktəbi nəzərdə tutulur.

“Katerinanın oğlu Pavlus”: II Yekaterinanın oğlu I Pavel nəzərdə tutulur.

“gömrüksüz iskələ”: “porto franko” [porto franco] yəni sərbəst liman, azad ticarət zonası.

“kontinent üsulu”: 1806-1814-cü illərdə Böyük Britaniyaya qarşı əsasən Fransa tərəfindən həyata keçirilən iqtisadi blokada; kontinental blokada.

“fritreder üsulu”: dövlətin iqtisadiyyata və sahibkarlıq fəaliyyətinə müdaxilə etməməsi; azad ticarət.

“bəstə himayə üsulu”: yerli istehsalatı dəstəkləmək məqsədi ilə hökumətin idxalatı tənzimləməsi şəklində özünü göstərən iqtisadi siyasətin (himayəçiliyin – proteksionizmin) bir növü; gizli proteksionizm. Gizli proteksionizmdə idxalat gömrük xarici metodlarla tənzimlənir.

“Peterburq ilə Pavlovski şəhərləri arasında”: hal-hazırda Sankt-Peterburq şəhərinin Puşkin rayonunun tərkibində şəhərdaxili bələdiyyə qurumu olan Pavlovsk nəzərdə tutulur.

“İvanov kəndliləri”: söhbət Rusiyanın İvanovo vilayətindən və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan hal-hazırdakı İvanovo şəhərindən gedir.

Daşnak qəzetəsinin arzusu

“Vperyod”: “Daşnaksutyun” partiyasının Bakı şöbəsinin orqanı olan, rus dilində nəşr edilən qəzet.

Azərbaycanda

“20 rəcəbülmürəccəb 1337 sənə”: burada tarix hicri təqvimlə göstərilmişdir; miladi təqvimlə 21 aprel 1919-cu ilə uyğundur.